

1567

LIVIA DRUSILLA
Totuus kertomusten takana

**latinan kielen
pro gradu –tutkielma
Romaanisten ja klassillisten
kielten laitoksella
Jyväskylän yliopistossa
20. toukokuuta 1999**

Marjo-Riitta Alanko

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Romaanisten ja klassillisten kielten laitos
Tekijä Marjo-Riitta Alanko	
Työn nimi Livia Drusilla. Totuus kuvausten takana.	
Oppiaine Latinan kieli	Työn laji Pro gradu
Aika Kevätlukukausi 1999	Sivumäärä 69
Tiivistelmä – Abstract <p>Livia Drusilla oli keisari Augustuksen vaimo, ja keisari Tiberiuksen äiti. Hän eli 58 eKr. – 29 jKr. ja kuului aikansa tärkeimpien vaikuttajien joukkoon. Hän otti osaa perhepolitiikan lisäksi myös julkiseen elämään ja oli osaltaan vaikuttamassa Augustuksen tulevaan seuraajaan. Livian poika Tiberius valittiinkin hallitsijaksi, sillä aikaisemmat ehdokkaat kuolivat kaikki nuorina.</p> <p>Mm. Tacitus, Suetonius, Cassius Dio ja Velleius Paterculus ovat kirjoittaneet tuon ajan tapahtumista ja Livian osallisuudesta niihin. Kirjailijoiden kertomukset Livian osuudesta vaihtelevat kuitenkin suuresti. Tacitus ja toisinaan myös Cassius Dio esittävät Livian vallantavoittelijana ja myrkyttäjänä. Suetonius ja Velleius Paterculus puolestaan kertovat hänestä yksinomaan positiivisessa sävyssä. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää ketkä kirjailijoista ovat hänen suhteensa luotettavimpia, ja minkälainen Livian todellinen luonne todennäköisimmin oli. Pitäydyin tutkimuksessani pääasiassa antiikin auktoreiden teksteissä, sillä kattavaa tutkimuskirjallisuutta ei aiheesta ollut saatavissa.</p> <p>Livia oli tärkeä henkilö niin Augustuksen, kuin Tiberiuksenkin hallituskaudella, ja häntä kunnioitettiin suuresti eri puolilla valtakuntaa. Tacitus osoittautui kirjailijoista kaikkein negatiivisimmaksi Liviaa kohtaan. Hänen kirjoituksensa sävyyn vaikutti hänen inhonsa Tiberiusta kohtaan, ja hän näyttää pitävän Liviaa vastuussa siitä, että Tiberiuksesta tuli hallitsija. Tacitus esittää Livian myrkyttäjänä, mutta suuri osa hänen syytöksistään voidaan asettaa poliittisen propagandan tulokseksi. Suetoniuksella ja Velleius Paterculuksella syytöksiä Liviaa kohtaan ei juuri esiinny; ainoastaan Agrippa Postumuksen, Augustuksen lapsenlapsen murhan yhteydessä varmuutta ei antiikin auktoreilta löydy. Epäilykset kohdistuivat myös Liviaan, ja ehkä juuri tuon innoittamana myös muita lähipiirissä tapahtuneita kuolemantapauksia alettiin pohtia uudelleen, ja esittää Livian olleen syyllinen myös niihin.</p>	
Asiasanat Livia Drusilla, Julia Augusta, antiikin Rooma, Juliusten – Claudiusten –suku	
Säilytyspaikka Aallon kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 LIVIA – TODELLISUUS RISTIRIITAISTEN KUVAUSTEN TAKANA .	1
2 AJAN POLIITTISTA TAUSTAA	4
3 AUGUSTUKSEN AJAN TÄRKEIMPIÄ KUVAAJIA.....	6
3.1 TACITUS	6
3.2 SUETONIUS	9
3.3 CASSIUS DIO.....	10
3.4 VELLEIUS PATERCULUS.....	12
4 LIVIAN NUORUUS JA AVIOLIITTO TIBERIUS NERON KANSSA ...	13
5 LIVIAN AVIOLIITTO AUGUSTUKSEN KANSSA	16
5.1 LIVIAN ASEMA JULKISESSA ELÄMÄSSÄ AUGUSTUKSEN AIKANA.....	18
5.2 LIVIAN SACROSANCTITAS-ARVO	20
6. SEURAAJAKYSYMYKSIÄ – LIVIAN TAISTELUKENTTÄ?	23
6.1 JULIAN ENSIMMÄINEN AVIOLIITTO – LIVIA VOIMATON?.....	24
6.2 JULIAN TOINEN AVIOLIITTO – LIVIA VÄISTYY JÄLLEEN?	26
6.3 JULIAN KOLMAS AVIOLIITTO – LIVIAN PONNISTELUJEN TULOS?.....	28
6.3.1 Tiberius vetäytyy Rhodokselle – Livia joutuu pettymään.....	30
6.3.2 Julian karkoitus Roomasta – Livia toivoi herää uudelleen	31
6.4 TIBERIUS PALAA ROOMAAN – LIVIAN KUNNIAHIMO KASVAA?	33
7. AUGUSTUKSEN KUOLEMA JA VALLANVAIHDOS	36
8. LIVIASTA TULEE IULIA AUGUSTA	39
9. LIVIA JA TIBERIUS – TAISTELU VALLAN JAKAMISESTA?	42
9.1 LIVIA JA AGRIPPINA – KEISARIPERHEEN SISÄINEN RIITA.....	47
9.2 TIBERIUKSEN VETÄYTYMINEN CAPRILLE.....	48
9.3 LIVIAN KUOLEMA	49
10. LIVIA- MYRKYTTÄJÄ ?	51
10.1 MARCELLUS	51
10.2 GAIUS JA LUCIUS CAESAR.....	52
10.3 AUGUSTUS	54
10.4 AGRIPPA POSTUMUS.....	55
10.5 GERMANICUS	57

10.6 LIVIAN SUHDE KUOLEMIIN	59
11. LIVIA – MUSTAMAALAUKSEN UHRI.....	63
LÄHTEET.....	65
ANTIINKIN AUKTORIT JA KÄYTETYT EDITIOT	65
TUTKIMUSKIRJALLISUUS	66
LIITE 1. JULIUSTEN – CLAUDIUSTEN SUKUPUU.....	69

1 LIVIA – TODELLISUUS RISTIRIITAISTEN KUVAUSTEN TAKANA

Tarkastelen latinan kielen pro gradu -työssäni Rooman valtakunnan ensimmäisen keisarinnan Livian kuvauksia eri auktoreilla. Perehtyessäni varhaisen keisariajan historiaan ja henkilöihin opintojeni alkupuolella huomioni kiinnittyi ristiriitaisiin kuvauksiin, joita eri lähteissä ja myös tutkimuskirjallisuudessa esiintyi tuolla ajalla vaikuttaneista henkilöistä. Esimerkiksi keisari Augustuksesta ja Tiberiuksesta sai toisaalla kuvan hyväntekijöinä ja valtion etujen ajajina, mutta toisaalla heidät esitettiin kieroutuneina tyranneina ja itsevaltiuden tavoittelijoina. Sama kaksijakoisuus näytti pätevän myös naisten kohdalla. Erityisen selkeästi tuo ristiriita näkyi Livian, keisari Augustuksen vaimon ja Tiberiuksen äidin kohdalla. Hän on toisaalla esimerkillisen siveellinen matroona, uskollinen, korkeamoraalinen vaimo ja äiti, joka teki kaikkensa rakkaidensa puolesta. Toisissa lähteissä häntä on kuvattu kylmänä juonittelijana, myrkyttäjänä, joka raivasi tieltään kaikki kilpailijat ja lopulta myrkytti jopa oman aviomiehensä varmistaakseen poikansa Tiberiuksen pääsyn valtaan tämän seuraajana.

Mielessäni heräsi monia kysymyksiä ja halu selvittää, mistä ristiriitaisuudet Livian kohdalla johtuvat. En kuitenkaan löytänyt tutkimuskirjallisuudesta tyydyttävää vastausta kysymyksiini, sillä niissä teoksissa, joita onnistuin löytämään, Liviaa on järjestään tutkittu pinnallisesti, ainoastaan yhtenä henkilönä muiden joukossa (esim. Bauman, Balsdon, Vidén). Ainoat uudet, laajemmin Liviaa käsittelevät teokset ovat N. Purcellin *Livia and the Womanhood of Rome* (1986), sekä H-W Ritterin *Livias Erhebung zur Augusta* (1972), joihin Richard Bauman viittaa teoksensa esipuheessa, mutta näitä teoksia en onnistunut saamaan käsiini Suomesta. Muut Liviaa käsittelevät teokset H. Stahrin *Römische Kaiserfrauen* (1865), J. Aschbachin *Livia, Gemahlin des Kaisers Augustus* (1864), sekä H. Willrichin *Livia* (1911) ja G. Ferreron *Die Frauen der Caesaren* (1914) ovat

kaikki vanhoja, eikä niitäkään löytynyt Suomesta. Täällä Liviasta ei tietoni mukaan ole koskaan tehty laajempaa tutkimusta. Päätin siis itse perehtyä aiheeseen syvällisesti ja tutkia, minkälainen todellisuus niin erilaisten kuvausten taakse loppujen lopuksi kätkeytyy.

Tacitus on esittänyt *Annales*-teoksessaan selkeän ja yhtenäisen kuvauksen tapahtumista Augustuksen ajan lopulta aina Domitianuksen kuolemaan asti. Sitä on selkeytensä vuoksi pidetty tärkeimpänä lähteenä, ja yleensä Tacituksen versiota on vain puutteellisilta osin täydennetty muiden kirjailijoiden teksteillä. Kuten Ruth Bertha Hoffstenkin väitöskirjansa alussa sanoo (s. 4), hän on pitäytynyt omassa tulkinnassaan paljolti Tacituksen tekstissä, sillä kerronta on yhteneväistä ja lisäksi Tacitusta on aina pidetty suurimpana auktoriteettina. Tämä on valitettavan usein ollut muidenkin tukijoiden lähtökohta, mikä on johtanut kuvausten yksipuolisuuteen. Tacituksen kuvaus poikkeaa nimittäin suuresti tuosta ajasta kertovasta muusta materiaalista, kuten piirtokirjoituksista sekä vähemmän tunnettujen kirjailijoiden teksteistä. Nykyiset antiikintutkijat ovat yleisesti sitä mieltä, että Tacitus liioitteli suuresti kuvauksiaan naisten teoista (esim. Vidén, Balsdon, Bauman). Hänen teksteissään on lähes yksinomaan mainintoja naisille sopimattomista teoista ja poikkeuksellisen huonomaineisista naisista. Hän pyrkii esittämään myös Livian pahana äitipuolena, jolle oli tyypillistä juonitteleva, murhat ja vallanhimo.

Kuitenkin Livian todellisen luonteen tutkiminen on usein jäänyt pinnalliseksi. Tacituksen liioittelu on todettu, ja hänen kantaansa on kritisoitu, mutta selvitystä ei ole jatkettu sen pidemmälle. Esimerkiksi Balsdon tyytyy teoksessaan *Nainen antiikin Roomassa* toteamaan: ”Livia oli 60 vuoden ajan merkittävä henkilö roomalaisessa elämässä. Hän oli kuuluisa kauneudestaan, siveydestään ja arvovallostaan. Hän on kuitenkin saanut historioitsijoilta osakseen myrkyllisen kohtelun.” Hän ei kuitenkaan erittele sitä, mikä historioitsijoilla, etupäässä Tacituksella, oli tätä ”myrkyllistä kohtelua” ja mikä mahdollisesti totta. Hän ei myöskään tuo kattavasti esille mahdollisia syitä tälle myrkylliselle kohtelulle. Tacituksen vastenmielisyys koko keisarijärjestelmää ja erityisesti Tiberiusta kohtaan on tiedostettu, ja tuotu esiin siitä johtuneet negatiiviset vaikutukset hänen

teksteihinsä. On myönnetty, että ajalla on tapana vääristää asioita, ja koska Tacitus syntyi vasta noin vuonna 55 jKr., 41 vuotta Augustuksen ja 26 vuotta Livian kuoleman jälkeen ja kirjoitti vasta 100-luvun puolella, ei hän välttämättä olekaan niin luotettava auktoriteetti kuin aikaisemmin oletettiin.

Pyrinkin nyt selvittämään miten asia todellisuudessa oli. Pyrin olemaan avoin kaikille vaihtoehdoille ja tuomaan esiin myös uusia näkökulmia. Pääasiallisina lähteinä Livian suhteen toimivat Tacitus, Suetonius ja Cassius Dio, mutta myös muilla kirjailijoilla kuten Senecalla, Valerius Maximuksella ja Velleius Paterculuksella on hänestä merkittäviä tietoja. Perustan tutkimukseni pääasiallisesti antiikin auktoireihin, jotta vääristymien määrä olisi mahdollisimman pieni, mutta tuon esille myös aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa esiintyneitä tulkintoja tapahtumista.

Pyrin selvittämään yksityiskohtaisesti mitä antiikin auktorit ovat hänestä kirjoittaneet ja myös mitkä heidän motiivinsa mahdollisesti olivat. Tutkin eri kirjailijoiden tekstejä, ja vertailen niissä esiintyviä versioita samoista tapahtumista ja etsin syitä niiden mahdollisesti erilaisille sävyille. Tuon esille yhteneväisyydet ja eroavaisuudet eri lähteiden välillä ja selvitän, esiintyykö tietyillä kirjailijoilla kauttaaltaan samansävyisiä kuvauksia tapahtumista. Haluan selvittää oliko Liviaan kohdistuneille syytöksille todellisuus pohjaa olemassa, vai syyllistyivätkö tietyt antiikin kirjailijat tahalliseen mustamaalaamiseen. Haluan luoda Liviasta kuvan, joka perustuu ainoastaan tosiasioihin, ja vaikka siitä saattaisikin tulla tylsempi, olisi se varmasti oikeudenmukaisempi. Livian ja keisariperheen muiden jäsenten väliset suhteet ovat hänen elämässään keskeisellä sijalla, mistä johtuen eri henkilöitä esiintyy työssäni paljon. Heidän välisiä suhteitaan selkeyttämään olen liittänyt mukaan sukupuun Julius – Claudiusten suvusta (ks. liite 1).

2 AJAN POLIITTISTA TAUSTAA

Keisari Augustuksen aika Rooman keisarikauden alussa, Kristuksen syntymän molemmin puolin, toi mukanaan suuria yhteiskunnallisia muutoksia. Tasavallan aikaiset senaattorisuvut menettivät arvostustaan, ja valta keskittyi käytännössä yhden miehen käsiin. Senaatista tuli monilta osin vain nimellinen organisaatio. Uusi hallintojärjestelmä ja politiikan keskittyminen yhä suppeamman piirin käsiin antoi tilaa myös naisille. Tasavallan ajan lopulta alkanut kehitys naisten asemassa kohosi entisestään ja ”Uusi Nainen”, jonka harrastukset ulottuivat jo kodin ulkopuolelle, jopa politiikkaankin, alkoi tulla tutuksi Roomalaisille (Balsdon 39).

Materfamilias, perheellinen äiti, ei ollut koskaan Roomassa elänyt samalla tavoin eristettynä, kuten Kreikan naiset (Balsdon 39). Nyt alkanut muutos oli kuitenkin uutta roomalaisillekin, ja julkisessa elämässä aktiivisesti toimivat naiset kohtasivat paljon vastustusta konservatiivisten kansalaisten keskuudessa. Esimerkiksi Livius kertoo historiateoksessaan Cato vanhemman puheen, jolla hän oli jo tasavallan ajan lopulla hyökännyt naisten nousua vastaan ja varoitellut vaaroista, joita naiset saattaisivat aiheuttaa jopa valtiolle, mikäli heitä ei pidettäisi kurissa. Hänen mukaansa miesten kuului pitää huoli siitä, etteivät naiset, ajattelemattomina ja kontrolloimattomina, pääsisi liiaksi sekaantumaan kodin ulkopuolisiin asioihin. Hänen mukaansa miesten velvollisuus oli suojella valtiota naisilta ja pidettävä heidät ohjaksissa, etteivät he pääsisi asettamaan vaaraan niin itseään, läheisiään, kuin Rooman valtakunnan tulevaisuuttakin. (Balsdon 27-30.)

Keisarin noustessa Rooman politiikan keskipisteeseen myös hänen perheensä merkitys kasvoi. *Domus caesarum* tuli keskeiseksi käsitteeksi, ja kaikki sen jäsenet, myös perheen naiset, nauttivat suuresta arvostuksesta kansalaisten keskuudessa. Kruunusta tuli käytännössä perinnöllinen ja vuosien 27 eKr. - 68 jKr. -välisenä aikana, jolloin kaikki hallitsijat tulivat samasta perheestä, Julius – Claudiusten suvusta. Naisten merkitys politiikassa kasvoi juuri seuraajakysymyksen noustua tärkeäksi ja siitä tuli heidän toiminnalleen merkittävä vaikutin. Tasavallan aikana ei vastaavaan tilanteeseen koskaan ollut jouduttu.

Enää ei ollut merkitystä sillä, mitä aikaisemmin oli pidetty naisille sopimattomana (Bauman 5), vaan poliittisesti tärkeistä naisista tuli myös aktiivisia toimijoita. Suuri muutos seurasi myös siitä, että nyt, kansalaisotien jälkeen, naiset saivat seurata miehiään matkoille provinssihin, eikä heidän tarvinnut jäädä Roomaan yksin vuosiksi, kun heidän miehensä lähtivät hoitamaan virkojaan kauas Roomasta. Avioerot vähentyivät tästä syystä, ja naisten vaikutus miestensä uraan kasvoi. (Balsdon 53-54.) Muutos tapahtui kuitenkin vähitellen ja Livian aikana vanhat käsitykset olivat vielä hallitsevina. Poliittiset suhteet hallitsivat edelleen vahvasti yläluokan elämää; liittolaisten kanssa oltiin miltei samaa perhettä, kun taas vastustajat saivat todellakin tuntea olevansa vihattuja. Julkisesta herjaamisesta ei voitu kansalaisia asettaa syyteeseen, joten syytökset esimerkiksi salaliitoista olivat yleisiä. Naisia puolestaan syytettiin siveettömyydestä, vallanhimosta, tai myrkytyksistä (Bauman 18). Avioliittoja solmittiin usein poliittisista syistä, vahvistamaan perheiden välisiä suhteita, ja tavoitteiden muuttuessa nämä avioliitot yleensä purettiin. Tämän vuoksi verisukulaisuus oli hyvin suuressa arvossa, eikä sitä voimakkaampaa sidettä ollut toista.

Yksi tämän ajan tärkeimmistä henkilöistä oli Livia, Augustuksen vaimo ja Tiberiuksen äiti. Hän oli nainen poikkeuksellisen korkeassa asemassa, seisoi miehensä rinnalla ja tuki, jopa neuvoi häntä poliittisissa ratkaisuisaan.

3 AUGUSTUKSEN AJAN TÄRKEIMPIÄ KUVAAJIA

Jotta riittävää analyysiä lähteiden luotettavuudesta pystytään tekemään, on ensin pureuduttava niiden alkuperään. Koska pääasiallisia lähteitani ovat antiikin auktorit, tutkin alussa heidän suhdettaan Augustuksen aikaan ja politiikkaan. Neljä tärkeintä lähdettä, joilla eniten materiaalia Liviasta esiintyy ovat Tacitus, Suetonius, Cassius Dio, sekä Velleius Paterculus, joten olen valinnut juuri heidät lähemmän tarkastelun kohteeksi.

3.1 TACITUS

Tacitus eli noin 55-120 jKr. (Fuchs s. v. Tacitus). Hän oli lapsi keisari Neron, viimeisen Julio-Claudius -sukuisen hallitsijan tyrannian aikana ja sai kokea henkilökohtaisesti hänen sairaan luonteensa (Jackson, 237). Hän näki myös Domitianuksen hirmuvallan, mikä lisäsi hänen negatiivista asennettaan yksinvaltiutta vastaan. Aikana, jolloin ihmisillä oli vielä kirkkaasti muistissa noiden aikojen kauheudet, oli helppo uskoa mitä tahansa. Liioteltuja huhuja ja kauheita kertomuksia menneistä tapahtumista leviteltiin kansan keskuudessa, ja näistä Tacitus mielellään kirjoitti itsekin. Ajat ja moraalikäsitteet olivat muuttuneet Flaviusten valtaannoususta alkaen tiukemmiksi. Julius - Claudiusten ajan hovia kritisoitiin ja parjattiin ja se tuntui tuona aikana liioittelevammalta ja loukkaavammalta kuin koskaan ennen. Tacitus kuului keisariuden myötä arvovaltansa menettäneeseen senaattorisäätyyn, ja hänen halveksuntansa koko uutta järjestelmää kohtaan käy selkeästi ilmi hänen *Annaaleissaan*, joissa hän kertoo Rooman historian vuosista 14-68 jKr. Teoksen julkaisu ajoittuu n. vuoteen 116 jKr. (Jackson, 234), Trajanuksen valtakauden loppupuolelle. Tacitus toistelee pahansuopia huhuja, joita Augustuksen hovin jäsenistä kerrottiin ja joita levittivät erityisesti Augustuksen Julius-sukuiset jälkeläiset katkerina siitä, että Tiberius, joka ei edes ollut heille sukua, oli äitinsä ansiosta perinyt valtakunnan heidän epäonnensa kustannuksella.

Tacitus antaa Annaaleissaan juuri Tiberiuksesta kaikkein negatiivisimman kuvauksen kertoessaan kritisoimatta hänestä kerrottuja huhupuheita ja liioiteltuja kertomuksia hänen sairaasta mielenlaadustaan ja vioistaan. Samassa yhteydessä hän tekee myös Liviasta laskelmoivan juonittelijan, jonka ainoa päämäärä oli saada poikansa valtaistuimelle mitään keinoja kaihtamatta. Hän pitää Liviaa vastuussa siitä, että tuo hänen suuresti halveksimansa henkilö pääsi valtaan. Tacitus itse julisti kirjoittavansa *sine ira et studio*, vailla vihaa ja puolueellisuutta (Ann. 1.1), mutta etenkin Tiberiuksen suhteen hänen mielipiteensä keisariuden vaaroista vaikuttivat lopputulokseen ratkaisevasti (Harvey, 414, s. v. Tacitus). Tacitus pyrkii viehättämään lukijoitaan vauhdikkaalla tyyllillään, josta ei puutu dramatiikkaa eikä kannanottoja. Hän tuo raskaimmat syytöksensä yleensä esiin jonkun muun sanoina, mutta ei tuo koskaan ilmi, että hänen oma kantansa mitenkään poikkeaisi niistä. Hän ei korjaile vääristyneitä asioita, vaan tuo ne sitä vastoin esille hyvinkin keskeisinä. (Vidén 23.)

Tacitus kuvaa Annaaleissaan myös monia naisia, minkä vuoksi häneen on usein heitä tutkittaessa vedottu. Hänen antamastaan naiskuvasta ollaan kuitenkin montaa eri mieltä. Toisaalta hänen teksteissään esiintyy paljon faktatietoa, minkä vuoksi häntä on pidetty suhteellisen luotettavana historioitsijana. Toisaalta Tacituksen teksti on kauttaaltaan hänen omien mielipiteidensä ja ennakkoluulojensa värittämää. Hänen kirjoituksiinsa tulisikin suhtautua varauksella (Vidén 13). Vidén on huomionnut myös sen, että Tacituksen esittelemien naisten joukossa on vain joko läpeensä pahoja, tai täydellisen esimerkillisiä naisia. Ainoankaan naisen kohdalla ei hänen teksteissään esiinny sekä hyviä, että huonoja piirteitä, eikä hän myöskään missään vaiheessa puhu kenestäkään neutraaliin sävyyn. (Vidén 14.) Erityisesti Livian suhteen on merkillepantavaa se, että Tacitus lisää aina kuvauksiinsa vähintäänkin vihjauksen, ellei suoranaista syytettä jonkinlaisesta kieroilusta. Hän esittää Livian ilkeänä, vallanahneena naisena, joka käyttää hänelle langennutta vaikutusvaltaa väärin tarkoituksien edistämiseen. (Vidén 16.)

Tacitus viittaa Liviaan usein äitipuolena, *noverca* (esim. Ann. 1.33.3). Hänen ensimmäinen mainintansa Liviasta Annaaleissa (1.3.3) on Gaiuksen ja Luciuksen, Augustuksen tyttärenpoikien, kuoleman yhteydessä. Hän esittää mahdolliseksi

syyksi kuolemiin: *novercae Liviae dolus*, äitipuolen Livian petos. Tämä piirtää varmasti lukijoiden mieliin kuvan juonittelevasta, ilkeästä äitipuolesta, joka oli sinänsä jo vanhastaan tuttu käsite roomalaisille. Esimerkiksi Ovidiuksella (Met. 1.147) ja Horatiuksella (Epod. 5.9) esiintyy runoudessa viittauksia pahoihin äitipuoliin ja Juvenaloksen satiirissa (6.133-134) äitipuoli on valmistamassa myrkyä poikapuolensa surmaamiseksi. Pahojen äitipuolten uskottiin aina ajavan omien lastensa etuja lapsipuoltensa kustannuksella ja myrkytykset ja lapsipuolten tukehduuttamiset olivat heille tuttuja keinoja päämääriensä saavuttamiseksi. Muita tyypillisiä Liviaan viittaavia sanoja ovat *impotens*, kontrolloimaton, tai erilaiset juonitteluun viittaavat sanat, kuten *fraus*, petos, tai *artes*, oveluus. Hän käyttää myös adjektiivia *muliebris*, naisellinen, negatiivisena vahvikkeena muuten tavallisten sanojen yhteydessä, osoittamassa miten kyseinen piirre on juuri naisen kohdalla erityisen paheksuttava (esim. Ann. 1.4.5). (Vidén 15-18.) Tacituksen tekstistä huokuu kauttaaltaan suuri halveksunta naisia kohtaan, minkä vuoksi herää väistämättä kysymys: syyttikö Tacitus naisia valtion rappiotilasta? Hän korostaa naisten suurta valtaa miehiin nähden ja nuhtelee esimerkiksi Messalinää siitä, että kohteli valtiota ”leikkikalunaan” (Ann. 12.7.3).

On mahdollista, että Julius-sukuisuus vaikutti lieventävästi Tacituksen kuvausten sävyyn. Näyttää nimittäin siltä, että Tacitus parjaa paljon enemmän muita naisia joista kertoo, kuin esimerkiksi Julius-sukuista nuorempaa Agrippinaa, joka myrkytti oman aviomiehensä Claudiuksen, jotta saisi kruunun pojalleen Nerolle. Tacitus ei esitä häntä läheskään yhtä petollisena ja vaarallisena kuin Claudius-sukuisen Livian, vaikka Agrippinalla esiintyi kaikki samat viat, joista hän Liviaakin kritisoi. Tacitukselta liikenee sympatiaa myös Julialle, Augustuksen tyttärelle, joka karkotettiin maanpakoon irstailujen, ehkä jopa valtionvastaisten hankkeidensa vuoksi. Tacitus pitää Juliaa vain Tiberiuksen kostonhimon ja katkeruuden viattomana uhrina. Hän kyllä tuomitsee Julian teot, mutta ei korosta niitä samoin kuin tekee Livian kohdalla. Hän ei pyri kuvaamaan Julian luonnettakaan yhtä syvällisesti, kuin toimii muiden naisten kohdalla. Ehkä hän tietoisesti pidättäytyi siitä, jotta välttyisi tuomasta mahdollisia vikoja esille.

3.2 SUETONIUS

Suetonius eli noin 75-140 jKr. (Fuchs s. v. Suetonius), joten hän oli Tacituksen aikalainen. He olivat molemmat Plinius nuoremman ystäviä, joka kannusti heitä kirjallisiin harrastuksiin. Spartianus, joka kirjoitti keisari Hadrianuksen elämäkerran, mainitsee kirjassaan (Spart. Vit. Hadr. 11.3) Suetoniuksen toimineen Hadrianuksen alaisena, ja olleen korkeissakin viroissa. Hänen viimeisin virkansa oli *ab epistulis*, sihteerin virka, jonka parissa hän pääsi tutkimaan valtionarkistoja, joissa säilytettiin kaikkia tärkeitä asiakirjoja ja myös keisareiden henkilökohtaisia kirjeitä. Hän kirjoitti keisareista kertovan teoksensa *de vita Caesarum* pääosin näiden tietojen pohjalta. Hänen perheensä oli lisäksi ollut ainakin kolmen sukupolven ajan tiiviisti yhteydessä keisareihin. Suetoniuksen isoisä oli ollut yhteydessä Caligulan hoviin, ja hänen isänsä, Suetonius Laetus, oli palvellut Othon armeijassa sotatribuunina ja todennäköisesti jatkanut palveluaan Flaviusten valtaannousun jälkeenkin. (Wallace-Hadrill 3,5.)

Keisarielämäkertojen julkaisemisajankohdista ei ole tarkkaa tietoa. Niiden on arveltu ilmestyneen Hadrianuksen valtaannousua vuonna 117 seuranneen vuosikymmenen aikana. Ei myöskään ole varmaa, julkaistiinko kaikki kahdeksan kirjaa samalla kertaa, vai monen vuoden aikana (Wallace-Hadrill 1). *De Vita Caesarum* -teos sisältää kahdeksassa kirjassa kahdentoista Rooman keisarin elämäkerrat. Ensimmäinen niistä kertoo Iulius Caesarista, ja viimeinen Domitianuksesta. Suetonius kertoo keisareiden elämästä yksityiskohtaista tietoa, keskittyen erityisesti keisareiden persoonan ja perhesuhteiden kuvaamiseen. Hän kertoo asiat lyhyin, tarkkaan valituin sanakääntein, lähes luettelomaisesti, jättäen kuitenkin kertomatta niiden taustaa ja syitä; hänelle näyttävät merkitseviä olleen ainoastaan teot, eivät niiden motiivit, mihin Tacitus puolestaan oli erikoistunut. Hän varoo tarkkaan henkilöiden arvostelemista missään suhteessa, eikä ota kantaa mihinkään poliittisiin tapahtumiin. Hän jättää itse asiassa tärkeitäkin Rooman valtakunnan tapahtumia usein kokonaan kertomuksensa ulkopuolelle, aivan kuin niillä ei olisi mitään tekemistä hänen kertomuksensa kanssa (Rolfe 7). Suetonius pitäytyy tiukasti päähenkilössään, mutta tehdäkseen kunkin keisarin todellisesta

luonteesta yhtenäisen ja perusteellisen kuvauksen, hänen täytyy ottaa myös huomioon hänen suhteensa perheeseensä. Näin naiset jäävät hänen kirjoissaan taka-alalle. Hän kuvaa naisia poikkeuksetta vain miesten tekojen kohteina, ei aktiivisina toimijoina ja viittaa heihin vain, jos asia kertoo jotakin olennaista miehen luonteesta. Pois jäävät yksilölliset kuvaukset naisten sanoista, toimista ja tunteista; Suetonius kirjoittaa biografiaa vain päähenkilöstä. (Vidén 67-8.)

Suetonius käsittelee teoksessaan joitain samoja asioita kuin Tacitus. Joitain asioista Suetonius vahvistaa, joitain kumoo. Suetonius ei kuitenkaan ollut samaa mieltä yleissävystä Livian suhteen. Hänellä esiintyy harvoin tekstissään Livialle epäedullisia asioita. Hänellä on muutamia viittauksia Livian itsenäisyyteen, jota Tacitus korosti. Livian oveluuteen ja juonitteluun Suetonius viittaa vain kerran, Caligulan kutsuessa isoäitiään sanoilla *Ulixes stolatus*, Odysseus hameissa (Cal. 23.2). Tuossa yhteydessä Suetonius on kuitenkin kertomassa Caligulan sairaasta luonteesta, ja muistakin hänen epämiellyttävistä ominaisuuksistaan, joihin kuului hänen omien sukulaistensa panettelu. (Vidén 83). Livian vaikutusvallasta Augustukseen Suetonius ei ole samaa mieltä kuin Tacitus. Hänenkin mukaansa Livia antoi kyllä Augustukselle neuvoja ja keskusteli valtion ja perheen asioista, mutta Augustus ei aina toiminut hänen neuvomallaan tavalla. Suetoniuksen mukaan Livia ei siis olisi pystynyt vaikuttamaan Augustuksen päätöksiin, vaan keisari päätti itsenäisesti valtion asioista. (Suet. Aug. 40.3, 84.2, Otho 1.1.)

3.3 CASSIUS DIO

Cassius Dio Cocceianus eli huomattavasti myöhemmin, kuin Tacitus ja Suetonius. Hän syntyi noin vuonna 150 jKr. Marcus Aureliuksen hallituskaudella ja kuoli vasta vuonna 235 Aleksanteri Severuksen ollessa keisarina. Hän oli syntyperältään kreikkalainen, mutta toimi mm. konsulina Roomassa. Hän käytti 22 vuotta valmistellessaan työtä Rooman historiasta kreikan kielellä. Teos käsitti 80 kirjaa, jotka käsittivät ajan kaupungin perustamisesta 753 eKr. vuoteen 229 jKr. Meille kirjoista on säilynyt 26, kirjat 36-54 kokonaisuudessaan, 55-60 suurilta osin, sekä

katkelma joka käsittää osan kirjoista 79-80 (Millar, 1). Pääosin ne käsittävät ajan vuodesta 68 eKr. vuoteen 54 jKr. Hän tutki ahkerasti aikaisempien historioitsijoiden tekstejä, eikä ilmeisesti suorittanut itsenäisiä tutkimuksia. Hän ei kuitenkaan seurannut orjallisesti mitään tunnettua lähdettä, vaan teki oman synteesinsä niiden pohjalta. Fergus Millar esittää Cassius Dioa käsittelevässä tutkimuksessaan, että mahdollisesti hänen lähteisiinsä kuuluivat myös Suetonius ja Tacitus, kuten jotkut läheiset yhteneväisyydet osoittavat (Millar 86-87). (Harvey, s. v. Cassius Dio; Millar, 7)

Dio ei itse ollut merkittävä henkilö poliittisesti, mutta oli arvostetussa asemassa. Millar esittää (s. 25), että hän oli mahdollisesti niin syventynyt historiankirjoitukseensa, ettei osallistunut aktiivisesti politiikkaan ennen kuin hänet lähetettiin Pergamoniin ja Smyrnaan, provinssien hallitsijaksi. Ainakaan hänen poliittisista saavutuksistaan ei ole mainintoja *Historia Augusta* -teoksessa ennen vuotta 222, jolloin hänestä tuli ensin Dalmatian, sitten Pannonia Superiorin hallitsija. Millarin mukaan Dion nopea nousu tärkeisiin virkoihin Aleksanteri Severuksen valtakaudella on omiaan kertomaan keisarinvallan heikkenemisestä ja senaattorisäädyn aseman kasvusta. Dio oli tällöin jo iäkäs, ja hänen tiedettiin olevan konservatiivinen, senaattorisäädyn arvovaltaa ja valtiovaltaa korostava mies, eli omiaan vahvistamaan valtion hallintoa provinseissa. (Millar 25-26.)

Millar on tutkinut yksityiskohtaisesti Dion käyttämiä lähteitä ja arvioinut niiden pohjalta Dion kerronnan luotettavuutta. Hän toteaa (s. 92), että juuri Augustuksen aikaa käsittelevissä kirjoissa on huomattavissa kaikkein eniten Dion omaa kädenjälkeä. Hän kertoi tapahtumista omalla tyylillään, eikä aina tuo niitä esiin totuudenmukaisesti. Hän sekoittaa usein ajoitukset (Millar 87), ja on epäselvä myös joidenkin nimien suhteen (Millar 89). Tämän vuoksi Dion versiossa saattaa esiintyä muitakin pieniä epätarkkuuksia, mutta pääosiltaan se on kuitenkin luotettavaa tietoa.

3.4 VELLEIUS PATERCULUS

Gaius Velleius Paterculus eli itse Augustuksen ja Tiberiuksen aikoina. Frederick Shipley mainitsee (s:13) hänen olleen noin 35 –vuotias vuonna 15 jKr., joten hän oli syntynyt noin 20 eKr. Hän toimi sotatribuunina Gaius Caesarin johtamissa joukoissa vuonna 1 jKr. ja myöhemmin Tiberiuksen alaisuudessa Germanian ja Pannonian retkillä. Hän oli niiden virkamiesten joukossa, jotka Augustus nimitti preetoreiksi viimeiseksi ennen kuolemaansa, ja kuului myös niihin, joiden nimityksen Tiberius uusi heti valtaan nousunsa jälkeen (Shipley 12). Hän näki siis läheltä keisarikunnan tapahtumat ja kirjoitti niistä ennen kuin aika ehti väärentää mitään. Hän kirjoitti kaksi kirjaa käsittävän historiateoksensa ystävänsä Marcus Vinitiuksen kunniaksi, joka valittiin konsuliksi vuonna 30 jKr. Teos käsittelee Rooman vaiheita aina kaupungin perustamisesta kirjoittamisvuoteen saakka.

Velleius Paterculus ei kuulu tunnettujen Roomalaisten kirjailijoiden joukkoon, eikä hänen työnsä siihen tähdännytkään. Hän oli harrastelija, joka oli aktiivisen sotilasuransa päätyttyä kiinnostunut kovasti kirjallisuudesta ja retoriikasta. Hän mainitsee teoksessaan, että valmisteli toista, kattavampaa historiateosta samanaikaisesti, mutta meille säilynyt teos on mitä ilmeisimmin hänen esikoisteoksensa, sillä tyyllillinen epävarmuus on siitä huomattavissa. Se sisältää luettelonomaisesti, lyhyesti kerrottuna Rooman tärkeimpiä tapahtumia, ja keskittyy paljolti tapahtumiin, joissa Marcus Vinitius tai hänen sukulaisensa olivat kunnostautuneet. Hänen teksteistään on huomattavissa ihannointia keisareita ja erityisesti Tiberiusta kohtaan, minkä vuoksi sitä on usein pidetty puolueellisena. Frederick W. Shipleyn mukaan tuo Tiberiuksen ihannointi ei kuitenkaan eroa paljoakaan tyylistä, jolla hän kuvaa muita historian merkkihenkilöitä. Hänen tyylinsä on kauttaaltaan liioittelevan imartelevaa ja täynnä superlatiivimuotoja, kuten tuon ajan muotiin kuului. (Shipley 16.) Hänen tyylinsä jää jälkeen tunnettujen historioitsijoiden kaunopuheisuudesta, mutta teos sisältää silti mainioita kuvauksia hänen aikansa henkilöistä. Näiden kuvausten sävy eroaa suuresti esimerkiksi Tacituksen meille kertomasta. (Harvey, 444, s. v. Velleius Paterculus.) Hänen kertomustaan on kuitenkin pidetty luotettavana, ja se tarjoaa tärkeän vertailukohdan myöhempien historioitsijoiden esittämille versioille.

4 LIVIAN NUORUUS JA AVIOLIITTO TIBERIUS NERON KANSSA

Eniten tietoja Livian suvusta ja hänen varhaisista vuosistaan on meille tarjonnut Suetonius, sillä hän on selvittänyt Tiberiuksen elämäkerran yhteydessä tarkasti hänen äitinsä asemaa. Näistä ajoista ei juuri esiinny auktoreilla ristiriitaisia tietoja, joten voimme ottaa kiitollisuudella vastaan kaiken, mitä hänestä tiedetään.

Livia Drusilla syntyi 30. tammikuuta vuonna 58 eKr. (Cass. Dio 58.2). Hänen isänsä oli Claudius Pulcher, joka kuului kuuluisan Appius Claudius Pulcherin sukuun ja oli adoption kautta saanut nimekseen M. Livius Drusus Claudianus (Vell. 2.75, 2.94; Suet. Tib. 3; Tac. 6.51). Muutamissa piirtokirjoituksissa (esim. CIL 2.1667) esiintyy myös Livian äidin nimi Alfidia, jonka isä oli Alfidius Lurco. Livian lapsuus on hämärän peitossa, tiedetään vain, että hän oli tuskin naimaikäinen, kun hänet naitettiin Ti. Claudius Nerolle vuonna 43 eKr. Livia oli tällöin 15-vuotias. 16. marraskuuta seuraavana vuonna Livia synnytti Roomassa pojan, joka nimettiin isänsä mukaan Tiberiukseksi. (Suet. Tib. 4.3.)

Ti. Claudius Nero oli vaatimattomampaa sukua kuin Livia. Hänellä ei ollut kuuluisia esi-isiä, jotka olisivat jääneet historiankirjoihin. (Levick 13.) Hän otti nuorena osaa politiikkaan Ciceron avustaessa ja oli ilmeisesti tämän suosiossa. Vuonna 50 eKr. Neron tiedetään kosineen Ciceron tytärtä Tulliaa mutta myöhästyneen siinä, sillä Tullia oli jo luvattu vaimoksi toiselle Ciceron ollessa poissa Roomasta (Cic. 6.6.1). Suetonius kertoo (Tib. 4.1-2) Neron toimineen Caesarin palveluksessa vuonna 48 eKr., ja vuonna 46 hänet palkittiin hyvästä työstään pappisviralla. Mutta jo Caesarin murhan jälkeen hän julisti, että murhaajat tulisi palkita. Nyt Nero siirtyi Antoniuksen kannattajaksi ja yritti kiihottaa kansaa nousuun Octavianusta vastaan Italiassa. Yritysten epäonnistuessa hän joutui lähtemään Italiasta Octavianuksen kosta pakoon. Hän otti Livian ja pienen lapsensa mukaansa ja pakeni Sisiliaan Sextus Pompeiuksen luo. He joutuivat kuitenkin lähtemään sieltäkin, sillä Octavianus lähensi välejänsä Sextukseen joutuessaan kohtaamaan Italiaan palaavan Antoniuksen. Nyt pakolaisten matka suuntautui itään päin Antoniuksen suojiin. Heidän päästyään

Antoniuksen luo Kreikkaan tapahtui kuitenkin asioissa ratkaiseva käänne, sillä Antonius ja Octavianus tekivät sopimuksen Puteolissa vuonna 39 eKr., joka salli Antoniusten kannattajien palata Roomaan ilman että heitä rangaistaisiin. (Vell. 2.77; Tac. 5.1; Suet. Tib. 4.)

Livian ja Neron palattua Roomaan Octavianus oppi tuntemaan nuoren kauniin Livian ja rakastui tähän intohimoisesti. Paluusta oli ehtinyt kulua vain muutama kuukausi, kun Nero otti eron vaimostaan, jotta tämä voisi mennä naimisiin Octavianuksen kanssa. Samaan aikaan Octavianus erosi silloisesta vaimostaan Scriboniasta, joka oli hänen ainoan tyttärensä Julian äiti, ja meni kiireesti naimisiin Livian kanssa. (Suet. Tib. 4.)

Barbara Levickin mukaan osasyynä avioerolle oli myös se, että Scribonia oli Sex. Pompeiuksen sukulainen, ja Octavianus halusi päästä irti poliittisista suhteistaan häneen (Levick 15). Livia oli tällöin kuudennella kuulla raskaana Nerolle ja hänen uusi kiireellinen avioliittonsa herätti ihmetystä aikalaisissa (Suet. Claud. 1.1). Neron vaikuttamista ei ole minkäänlaista tietoa, mutta todennäköisesti hän hyötyi asioiden uudesta käänteestä poliittisesti. Hänen avioliittonsa Livian kanssa oli ollut poliittisista syistä solmittu, eikä avioerolle tarvittu tuona aikana muita perusteita kuin muuttuneet poliittiset tavoitteet. Nero vieläpä toimi häätötilaisuudessa morsiamen isän roolissa ja luovutti Livian Octavianukselle antaen näin heidän liitolleen siunauksensa. (Suet. Tib. 4; Cass. Dio 48.44.) Neron ja Livian yhteiset lapset, Tiberius ja Drusus, siirtyivät isänsä huostaan, kuten tuolla ajalla oli tapana ja he asuivat isänsä kodissa aina hänen kuolemaansa asti. Kuollessaan vuonna 33/32 eKr. Ti. Nero jätti poikansa Octavianuksen holhoukseen. (Levick 1976, 13-15.)

Livian siirtyessä uuden avioliittonsa myötä politiikan keskipisteeseen alkoi myös kansan kiinnostus hänen asioitaan kohtaan lisääntyä. Hänen hätäisesti solmittua avioliittoaan Octavianuksen kanssa kritisoitiin, ja sen syytä yritettiin arvailla. Aikalaiset pohtivat Ti. Neron vaikuttimia ja tulivat siihen tulokseen, että avioliiton syynä täytyi olla Livian raskaus. Tulevan lapsen uskottiin olevan Octavianuksen lapsi, ja aviorikoksen hedelmä. Kansan keskuudessa tuli tämän johdosta

tunnetuksi satiirisäe:

τοῖς εὐτυχούσι καὶ τρίμηνα παιδία.¹(Suet. Claud. 1.)

Tehdäkseen lopun skandaalista Octavianus lähetti myös Druksen heti syntymänsä jälkeen asumaan Ti. Neron luo. Näin hän selkeästi osoitti, että Drusus oli tämän poika. (Levick 15.) Mikään ei jatkossakaan anna ymmärtää, että Octavianus olisi kohdellut Drususta omana poikanaan. Marcus Antonius käytti sen sijaan Octavianuksen avioliittoon liittyviä vihjailuja taitavasti propagandassaan häntä vastaan. Avioliiton kyseenalaisen alun lisäksi hän vihjaili myös Augustuksen harrastavan jatkuvasti irstailua ja aviorikoksia. (Suet. Aug. 69.)

---

¹ Siunatuille lapsetkin syntyvät kolmessa kuukaudessa.

5 LIVIAN AVIOLIITTO AUGUSTUKSEN KANSSA

Avioliitto Livian ja Augustuksen välillä solmittiin kiireisesti, minkä syitä voidaan vain arvailla, mutta ajan mittaan se osoittautui hyvinkin onnistuneeksi ratkaisuksi. Suetonius kirjoittaa avioliitosta seuraavaa:

-- ac statim Liviam Drusillam matrimonio Tiberi Neronis et quidem praegnantem abduxit dilexitque et probavit unice ac perseveranter². (Suet. Aug. 62.)

Livia oli luonteeltaan juuri oikeanlainen persoona ansaitakseen asemansa valtion ensimmäisenä naisena. Hänestä tuli tärkeä Augustuksen auttaja ja neuvonantaja valtiollissakin asioissa ja samalla hän hoiti mallikkaasti myös perhettään ja talouttaan. (Pauly-Wissowa 903.) Augustuksella oli tapana kysyä neuvoa Livialta kaikissa tärkeissä valtion asioissa, tiedetään jopa hänen tulleen Livian luo monesti mukanaan muistio, johon hänellä oli merkittynä tärkeimmät asiat, joista halusi puolisonsa kanssa neuvotella ja johon hän kirjoitti muistiin myös hänen vastauksensa. (Suet. Aug.84.) Livian tiedetään toisinaan vaikuttaneen aviomiehensä päätöksiin, useimmiten humanisoivasti. Tästä on hyvänä esimerkkinä Cn. Cornelius Cinnan salaliitto Augustusta vastaan, joka paljastui vuonna 4 jKr. Cornelius Cinna vangittiin, ja Augustus aikoi mestauttaa hänet, mutta Livia neuvoi häntä tekemään paremman ratkaisun. Hän neuvoi miestään, että lääkärikin saa enemmän aikaan hoitavalla lääkityksellä kuin leikkauksella, ja että Cinnaa ei suinkaan tulisi toimittaa pois päiviltä vaan hänet tulisi armahtaa ja asettaa korkeaan virkaan valtiossa. Augustus tekikin Cinnasta konsulin ja Senecan mukaan hänestä tuli uskollinen Augustuksen palvelija, eikä Augustusta vastaan sen jälkeen enää juonittu. Myös Cassius Dio kertoilee paljon Livian myönteisestä vaikutuksesta Augustukseen. (Sen. De Clem. 1.9; Cass. Dio 55.14-22.) Augustus tottui ajan mittaan kuulemaan Livian mielipiteen kaikissa tärkeissä asioissa jopa siinä määrin, että hänen täytyi ottaa Livia mukaansa kaikille matkoilleenkin (Sen. De Cons. 4.3, Tac. Ann. 3.34). Livia ei näin ollen ollut ahtaan kaavan mukainen

² --ja hän otti heti vaimokseen Livia Drusillan Tiberius Nerolta, vaikka Livia olikin raskaana, ja rakasti ja arvosti yksinomaan häntä lujasti loppuun asti.

roomalainen matroona, joka huolehti ainoastaan kotiaskareista, vaan hän oli myös tärkeässä roolissa julkisessa elämässä keisarin puolisona.

Livia oli ymmärtäväinen ja suvaitsevainen aviopuoliso. Hän antoi miehelleen anteeksi tämän satunnaiset uskottomuudet, vaikka piti itse tarkasti huolta omasta siveydestään. Huhuttiinpa sellaistaikin, että heidän nuoruusvuosinaan Livia rohkaisi miestänsä olemaan nuorten tyttöjen kanssa. (Tac. Ann. 5.1.5). Suetonius, joka omisti jokaisen keisarin kohdalla luvun miehen seksuaalisille taipumuksille, kertoo Augustuksen kohdalla seuraavaa:

Circa libidines haesit, postea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines promptior, quae sibi undique etiam ab uxore conquirerentur.³ (Suet. Aug. 71.)

Tähän Suetoniuksen mainintaan liittyy kuitenkin syyte Liviaa kohtaan. Se, että hänen kerrottiin tuovan Augustukselle neitsyitä oli syyte parittamisesta, *lenocinium*. Se oli Augustuksen aviorikoslain, *lex Iulia de adulteriis coercendis* (Bauman 105), mukaan rangaistava teko, ja näin syytös kuului selvästi propagandaan Augustusta vastaan. Syytteen oikeellisuudesta ei voida olla varmoja, mutta myöhemmät tutkijat ovat kumonnet sen pelkkänä Livian maineen mustaamisena (esim. Pauly-Wissowa 903). Sen sijaan Cassius Dio kertoo, että Augustuksella oli suhde Terentian, Maecenaan vaimon kanssa ja he lähtivät yhdessä pois Roomasta ollakseen yhdessä. Tämä herätti kommentteja kansalaisissa, jotka paheksuivat Augustuksen tapaa suhtautua säättämiinsä siveyslakeihin omavaltaisesti; hän rankaisi toisia, säästi toisia ja rikkoi lakeja itse. (Cass. Dio 54.19.2-3.)

Pax civilis alkoi vuonna 27 eKr. Livia ja Augustus olivat olleet naimisissa tuolloin yksitoista vuotta, ja olivat joutuneet hyväksymään sen, etteivät tulisi koskaan saamaan yhteisiä lapsia. Augustus oli tällöin 36-vuotias ja Livia 30-vuotias. Heidän perheensä koostui hyvin nuorista jäsenistä. Lapsista Julia oli 12-vuotias ja

---

³ Himokkaan maineesta hän ei pystynyt irtautumaan, sillä myöhemminkin, kuten kerrotaan, hän oli halukas raiskaamaan neitsyitä, joita hänelle kerättiin kaikkialta, myös hänen vaimonsa toimesta.

Livian pojista Tiberius 15-vuotias ja Drusus 11-vuotias. Lisäksi perheeseen kuului Octavia, Augustuksen sisar lapsineen. Hänen huollettavanaan olivat hänen omat lapsensa sekä ensimmäisestä, että toisesta avioliitosta. Hän oli lisäksi ottanut siipiensä suojiin toisen aviomiehensä, vuonna 30 eKr. kuolleen Antoniuksen lapset, joita oli sekä Fulvian, hänen ensimmäisen vaimonsa, että Kleopatran, Egyptin kuningattaren kanssa (Balsdon 65). Keisarihovin nuoruus herätti levottomuutta aikalaisissa, vaikka Augustusta sotapäällikkönä arvostettiin. Uuden valtiomuodon perusteet olivat kuitenkin heikot, eikä Augustus halunnut riskeerata valtion tulevaisuutta, jos hänelle sattuisi jotain. Caesarin murhan jälkeen ei ollut ollut ketään ottamassa ohjia käsiinsä, vaan tilanne oli johtanut sisällissotaan. Samaan tilanteeseen ei haluttu enää joutua. Niinpä Augustus aloittikin jo varhaisessa vaiheessa järjestelmällisen työn taatakseen itselleen vankan seuraajajärjestelmän, mikä tuli jatkossa työllistämään häntä enemmän kuin hän olisi koskaan saattanut kuvitellakaan. Hänen vaimonsa tärkeä asema valtiossa oli hänelle suureksi avuksi lopullisen seuraajan valinnassa.

5.1 LIVIAN ASEMA JULKISESSA ELÄMÄSSÄ AUGUSTUKSEN AIKANA

Livia oli voimakas persoona, joka hoiti tunnollisesti perheensä sisäiset asiat, sekä hänelle kuuluvat velvollisuudet julkisuudessa. Hän oli ankaran äidin maineessa, koska vaati perheensä jäseniltä samanlaista siveellisyyttä ja kuria kuin itseltäänkin. Hän ansaitsi tästä syystä kansan kunnioituksen puolelleen, vaikka suoranaista kiintymystä he eivät koskaan häntä kohtaan osoittaneet. Hän ei etsinytkään kansansuosiota, vaan tyytyi elämään Augustuksen taustalla. (Balsdon 87.)

Julkisia kunnianosoituksia Livia alkoi saada osakseen heti uuden avioliittonsa alkuajoista alkaen. Vuonna 35 eKr. Octavianus myönsi hänelle ja sisarelleen Octavialle naiselle ennenkuulumattoman *sacrosanctitas* -arvon. Sen myötä he saivat kansantribuuneille kuuluvan loukkaamattomuussuojan, joka esti kaiken heitä kohtaan tehtävän arvoa loukkaavan toiminnan. Samalla he saivat oikeuden

määrätä itse ilman miespuolista holhoojaa kaikesta omaisuudestaan. (Cass. Dio 49.38.) Livialle tämä oikeus oli merkittävä, sillä hänellä oli jo tällöin huomattava omaisuus ja suuri orjien ja palvelijoiden joukko sitä hoitamassa. Hän rakennutti näille orjilleen, sekä häntä uskollisesti palvelleille vapautetuille orjilleen *columbariumin*, hautamonumentin, jonka piirtokirjoituksista (esim. CIL 6.878) käy ilmi, miten monenlaisia eri tehtäviä he hänen palveluksessaan toimittivat. Hän omisti jo varhain kuuluisan huvilansa Primaportassa (Suet. Gal. 1), mistä on myöhemmin löydetty muun muassa *Primaportan Augustus* -patsas. Hän omisti jo tällöin myös kuparikaivoksen Galliassa, ja suuresta varallisuudesta kertoo myös hänen omalla kustannuksellaan Via Latinan varrelle rakennuttamansa *Fortuna Muliebrisille* pyhitetty temppeli (CIL 6.883; Val. Max. 1.8.4). Livia osallistui myös Syyrian maaherran Herodeksen vuonna 10 eKr. järjestämien valtaviin kilpajojen kustannuksiin, joilla juhlistettiin uuden satamakaupungin Caesarean valmistumista. (Pauly-Wissowa 905-6.)

Livialla oli Roomassa omia julkisia edustustehtäviä, joista hänen tuli huolehtia. Hän hoiti ne aina mallikelpoisesti ja hänen käytöksensä oli niin moitteetonta, että Augustus asetti hänet tyttärelleen Juliallekin esikuvaksi (Cass. Dio 44.16; Macrob. Sat. 2.5). Provinssien lähetystöjen edustajat, jotka pyrkivät Augustuksen suosioon varmistivat kohteliaisuuskäynneillään myös Livian suosion ja he kunnioittivat Liviaa omissa provinssissaan piirtokirjoituksilla ja löivät kolikoita, jotka kantoivat hänen kuvaansa. (Pauly-Wissowa 906.)

Livian seurattessa Augustusta tämän poliittisille matkoille provinssihin, perustettiin niihin tempeleitä myös hänen kunniaakseen. Liviaa palvottiin, jo paljon ennen hänen puolisonsa kuolemaa ja sen yhteydessä tapahtunutta jumalaksi kohottamista, monina eri jumalattarina tai jonkin jumaluuden maallistumana. Ympäri laajaa valtakuntaa on säilynyt piirtokirjoituksia ja kolikoita, joissa Liviaa palvotaan useiden paikallisten jumalten nimillä. Esimerkiksi Pergamonista on löydetty kolikoita, joissa hän esiintyy Livia Herana, yhdessä tytärsuolensa Julian kanssa (Br. Mus. Coins Bd, Mysia 139 nr. 248). Tällainen naiseen hänen elinaikanaan kohdistunut palvonta oli valtakunnan länsiosissa ennenkuulumatonta ja siihen suhtauduttiin Roomassa hieman varauksellisesti. Itäosissa sen sijaan oli

kuningatarta palvottu jo hänen elinaikanaan kautta aikojen ja Livian palvonta oli siellä vain tämän tradition luonnollinen jatkaja. (Pauly-Wissowa 905.)

5.2 LIVIAN SACROSANCTITAS-ARVO

Livialle ja Augustuksen sisarelle Octavialle myönnetty *sacrosanctitas*-arvo on ainutlaatuista Rooman historiassa. Kenellekään muulle naiselle ei myönnetty samaa arvoa, ei edes myöhäisemmällä keisarikaudella, kun keisariperheen naisten asema entisestään kasvoi. Mistä siis johtui näin erikoislaatuinen kunnianosoitus, joka vahvisti Octavian ja Livian asemaa jopa suuremmaksi kuin monilla miespuolisilla kansalaisilla?

Richard Bauman on tutkinut Livian osuutta *sacrosanctitas*-arvon saamisessa ja esittää siitä uudenlaisia, mielestäni oikeutettuja päätelmiä. Ensinnäkin, kun Octavianus vuonna 36 eKr. määräsi itselleen vastaavan kansantribuunille kuuluvan loukkaamattomuussuojan, oli Baumanin mukaan hänen motiivinaan kiistat muiden triumvirien kanssa. Hän halusi näin suojata itseään poliittisilta herjauksilta, jollaisiin erityisesti Marcus Antonius oli syyllistynyt (esim. Suet. Aug. 69). Seuraavana vuonna hän teki jotain ennenkuulumatonta: myönsi saman arvon Octavialle ja Livialle. Samalla heille tehtiin julkiset patsaat, sekä heidät vapautettiin miespuolisen sukulaisen holhouksesta, *patria potestasista*, jonka alaisia kaikki roomalaisnaiset olivat. (Bauman 94.)

Octavianuksen omalta osalta *sacrosanctitas* oli aikaisten mielestä oikeutettu, mistä kertoo se, että siitä tuli keisarille automaattisesti kuuluva oikeus tuosta eteenpäin. Naisten kohdalla arvoa ei kuitenkaan koskaan hyväksytty samalla tavalla. Kansantribuunina voi perinteisesti ensinnäkin olla ainoastaan plebeiji, mutta mikä tärkeämpää ainoastaan mies. Naisille annetun arvon katsottiin loukkaavan miesten yksinoikeutta tulla valituiksi valtion virkoihin ja sen pelättiin antavan naisille liikaa valtaa. Luonnollisempaa ja hyväksyttävää olisi ollut sen sijaan antaa naisille vestaalin arvoon liittyvä loukkaamattomuussuoja, mikä olisi

suojannut naisia poliittiselta mustamaalaukselta, mutta Bauman osoittaa, että Octavianuksella oli selkeät perusteet sille, miksi hän valitsi juuri kansantribuunille kuuluvan loukkaamattomuuden (Bauman 95).

Kansantribuunin loukkaamattomuussuojan rikkominen oli julistettu loukkaukseksi valtiota kohtaan. Se oli antanut muodollisen syyn Caesarille Rubicon-virran ylittämiseen vuonna 49 eKr., sillä hän julisti hyökkäyksellään puolustavansa tribuuneja Antoniusta ja Cassiusta, joiden arvoa oli senaatissa loukattu (Caes. Bell. Gall. 1.22.5). Antoniuksen kanssa oli tähän asti käyty lähinnä propagandasotaa, jossa Antonius oli pureutunut Augustuksen naisasioihin. Jatkon suhteen tärkeäksi nousi vuonna 40 eKr. solmittu avioliitto Antoniuksen ja Octavian, välillä. Liitto oli alussa ollut onnellinen ja Octavia oli seurannut uutta aviomiestään tämän idänmatkoille, mutta Antonius oli lähettänyt Octavian takaisin Roomaan (Cass. Dio 49.38.1). Hän oli halunnut eroon vaimostaan, jotta voisi antautua suhteelleen Kleopatran kanssa. Lisäksi hän oli toistuvasti ja julkisesti nöyryyttänyt ja loukannut Octaviaa. Bauman epäilee, että Octavianus näki tässä mahdollisuutensa hyökätä Antoniusta vastaan. Hän tarvitsi kuitenkin pätevän syyn julistaa sodan Antoniusta vastaan, ja hän keksikin varman keinon. Myöntämällä Octavialle sacrosanctitas-arvon, hän saisi pätevän syyn julistaa sodan Antoniukselle jos tämä vielä loukkaisi Octaviaa. Plutarkhos kertoo (Ant. 53.1) että Octavia pyysi vuonna 35 eKr. lupaa lähteä Antoniuksen luo itään, ja juuri tuona samana vuonna Octavianus myönsi hänelle ja Livialle kyseisen arvon. Näiden asioiden ajallinen läheisyys antaa pätevän syyn olettaa, että nuo asiat olivat läheisesti myös syy-yhteydessä toisiinsa. Tämä olisi Baumanin mukaan pätevä selitys sille, miksi naisille myönnettiin kansantribuunille kuuluva loukkaamattomuussuoja, eikä vestaalille kuuluva, mikä olisi muussa tapauksessa riittänyt. Vain kansantribuunin koskemattomuuden loukkaaminen olisi riittävä syy sodan aloittamiselle. (Bauman 96-97.)

Bauman esittää, että Livia sai arvon samassa yhteydessä, ikään kuin sattumalta, koska Octavianus piti myös häntä suuressa arvossa, eikä toisaalta halunnut loukata Liviana. (Bauman 94-95.) Mahdolliselta näyttää mielestäni myös se, että Livia sai arvon samassa yhteydessä sen vuoksi, että Octavianuksen teon perimmäinen

motiivi ei kävisi liian ilmeiseksi. Näin hän sai naamioitua sen huolestumiseksi perheensä hyvinvoinnista yleensä, eikä häntä voitu näin syyttää poliittisesta keinottelusta. Antoniuskaan ei osannut tästä syystä aavistaa Octavianuksen aikeita, vaan lankesi ansaan. Bauman lisää, että ilman Octavian tilanteen ajankohtaisuutta ei lain säätämistä olisi todennäköisesti edes harkittu, eikä Livia olisi näin ollen ehkä yksinään sitä saanut. Livian osalta tärkeämpi tekijä uudessa arvossa oli epäilemättä siitä seuraava vapautuminen miehisestä holhouksesta, sillä hänellä oli jo tällöin huomattava omaisuus, jonka huolehtimisesta hän voi siitä eteenpäin itse vastata. (Bauman 97.)

6. SEURAAJAKYSYMYKSI – LIVIAN TAISTELUKENTTÄ?

Varhaisella keisariajalla, kun uusi valtiomuoto oli vasta löytämässä omia uomiaan, oli hallitsijan huolehdittava myös sopivan seuraajaehdokkaan etsimisestä. Kruunu ei ollut virallisesti perinnöllinen, vaan keisari pystyi ainoastaan tarjoamaan ehdokkaan, jonka senaatti sitten hyväksyisi – tai hylkäisi. Seuraajan tuli olla poliittisesti kyvykäs, ja hänen tuli olla myös kokenut sodankävijä, jotta hän pystyisi huolehtimaan valtion turvallisuudesta. Luonnollinen ratkaisu perimyskysymykselle olisi ollut Augustuksen oma poika. Hänellä oli kuitenkin vain tytär avioliitostaan Scribonian kanssa. Vaikka Livian ja Augustuksen liitto oli onnellinen he eivät koskaan saaneet yhteisiä lapsia. Suetonius kertoo asiasta seuraavaa:

Ex Scribonia Iuliam, ex Livia nihil liberorum tulit, cum maxime cuperet. Infans, qui conceptus erat, immaturus est editus⁴. (Suet. Aug. 63.)

Livia oli siis ainakin kerran raskaana, mutta lähteissä ei kerrota mitään mahdollisista muista kerroista. Syytä heidän lapsettomuudelleen ei myöskään tiedetä; eikö Livia pystynyt enää saamaan lapsia, vai eikö hän enää halunnut? Tämä lapsettomuus kuitenkin oli Augustuksen sukuhistorian tragiikan alku, sillä Augustuksen oli nyt löydettävä itselleen seuraaja muualta. Koska omia poikia ei ollut, oli seuraava vaihtoehto adoptoida jonkun toisen poika, josta näin tulisi Augustuksen seuraaja. Hänen toiveensa kohdistuivat läheisiin sukulaisiin, etenkin hänen tyttärensä Juliaan, sekä hänen tuleviin lapsiinsa, sillä hän halusi seuraajansa olevan Julius-sukuinen (Suet. Aug. 63). Juliasta tehtiin näin poliittinen pelinappula, ja hänen avioliitoistaan tuli jatkossa tärkeitä poliittisten suhteiden vakiinnuttajia.

---

⁴ Scribonia synnytti hänelle Julian, Livia ei saanut hänelle lapsia, vaikka hän halusikin niitä kovasti. Lapsi, joka hedelmöityi, syntyi liian aikaisin.

6.1 JULIAN ENSIMMÄINEN AVIOLIITTO – LIVIA VOIMATON?

Octavialla, Augustuksen sisarella oli seuraajakysymyksessä aluksi tärkeä rooli. Julia naitettiin aluksi hänen pojalleen M. Claudius Marcellukselle, joka oli syntynyt Octavian ensimmäisestä avioliitosta C. Claudius Marcelluksen kanssa. Julian ja Marcelluksen yhteiset lapset olisivat siis olleet Julius-sukuisia sekä äidin, että isän kautta, mikä olisi ollut Augustukselle mieluinen tilanne. Marcellus ja Tiberius oli lisäksi jo vuonna 31 eKr. asetettu tärkeään asemaan valtiossa, sillä he olivat saaneet ratsastaa Augustuksen triumfissa Aktionin taistelun jälkeen. Tuolloin, 11-vuotiaina, he olivat jo päässeet kunniapaikalle, Augustuksen vaunuja vetäneiden hevosten selkään, Marcellus oikealle ja Tiberius vasemmalle puolelle. (Suet. Tib. 6.4; Bauman 101.)

Bauman uskoo Octavian olleen vahvasti tämän liiton syntymisen takana ja pohtii syitä, miksi Livia jäi näin vapaaehtoisesti taustalle Julian avioliittoa suunniteltaessa. Miksei Livia tässä yhteydessä käyttänyt vaikutusvaltaansa Augustukseen, jotta Tiberiuksesta olisi tehty Julian puoliso? Bauman nimeää juuri tämän syyn yhdeksi tuon ajan suurimmista mysteereistä (s. 101). Syitä Livian näennäiselle passiivisuudelle löytyy kuitenkin useita. Yhtenä syynä oli varmasti se, että Livian oletettu vaikutusvalta Augustukseen ei ollut, ainakaan vielä tässä vaiheessa, niin suuri, että hän olisi pystynyt vaikuttamaan asiaan. Octavia oli toiminut politiikassa vahvasti jo triumviraattikaudella sovitellessaan uuden aviomiehensä Antoniuksen ja veljensä Octavianuksen välejä, ja hänen ikänsä ja kokemuksensa olivat varmasti vahvoina tekijöinä. Octavia oli tällöin, vuonna 25 eKr., 39-vuotias (synt. 64 eKr.), ja Livia puolestaan vasta 33-vuotias (synt. 58 eKr.). Toisena syynä oli mahdollisesti se, ettei Livia tällöin vielä edes ajatellut tuota vaihtoehtoa mahdollisena. Tiberiushan oli jo vuonna 33 eKr. luvattu puolisosksi M. Agrippan tyttäreille Vipsanialle (Corn. Nepos Att. 19), eikä ollut mitään syytä muuttaa tuota sopimusta loukkaamatta Augustuksen tärkeää ystävää M. Agrippaa. Painavimpana syynä oli kuitenkin Marcelluksen läheinen verisukulaisuus Augustuksen kanssa, mikä teki hänestä kiistattomasti parhaan vaihtoehdon. Kaikki syyt puhuvat sen puolesta, että Livia ei olisi itsekään pitänyt Tiberiusta varteenotettavana vaihtoehtona. Hänellä ei siis olisi ollut mitään syytä

juonia eikä manipuloida ketään, mikä selittää Tacituksenkin hiljaisuuden tässä asiassa.

Octavian järjestelmällisyydestä voidaan sen sijaan puhua perustellusti. Hän oli muutamaa vuotta aikaisemmin huolehtinut M. Agrippan ja tyttärensä vanhemman Marcellan avioliitosta. Agrippa oli Augustuksen tärkein sotapäällikkö ja lisäksi henkilökohtainen poliittinen ystävä, ja hän oli itse aikaisemmin vihjannut, että haluaisi Julian puolisoiksi. Hän oli näin merkittävä kilpailija Marcellukselle, ja Bauman esittää, että Octavia olisi järjestänyt liiton vain varmistukseksi Agrippan olevan poissa laskuista, kun tulisi aika etsiä Julialle aviomies. Hänen oma poikansa Marcellus olisi näin ainoa varteenotettava vaihtoehto. (Bauman 102.)

Julia ja Marcellus olivat molemmat hyvin nuoria avioliittonsa alkaessa, ja heidän lapsiaan odotettiin kiihkeästi. Ennen sitä Augustus turvasi vahvasti iäkkäämpiin liittolaisiinsa, kuten vuonna 23 eKr., kun Augustus sairastui. Hän luovutti tuolloin valtion hallinnon konsuli Calpurnius Pisolle ja keisarin sormuksensa Marcus Vipsanius Agrippalle. (Cass. Dio 53.30.1-2, 31.1,4; Vell. 2.93.1.) Agrippan oli ilmeisesti määrä kuitenkin luovuttaa sormus myöhemmin Marcellukselle. Marcellus ei itse saanut keisarin sormusta luultavasti siksi, että oli tuolloin itsekkin sairaana. Augustus parantui sairaudestaan pian, mutta nuori Marcellus menehtyi. Häntä jäivät suremaan hänen nuori puolisonsa, sekä ennen kaikkea hänen äitinsä Octavia, joka suri poikaansa kohtaloa vuolaasti aina omaan kuolemaansa saakka. (Cass. Dio 53.40.4-5.)

Marcellus oli kuollessaan 19-vuotias, eivätkä he olleet ehtineet Julian kanssa vielä saada lapsia. Seneca kertoo, että Octavia oli katkera Livalle poikaansa kuoleman johdosta. Hänen vihansa Liviaa kohtaan johtui kateudesta, jota hän tunsi, koska hänen käsityksensä mukaan Livian kohdalle lankeaisi nyt asema, johon hän itse oli uskonut pääsevänsä – hänen pojastaan tulisi seuraava hallitsija. (Sen. Ad Marc. 2.5). Cassius Dio mainitsee, että Liviaa jopa syytettiin Marcelluksen kuolemasta. (53.33.4-5). Sen sijaan Senecan tekstistä ei käy ilmi, että Octavia olisi itse syyttänyt Liviaa Marcelluksen kuolemasta. Baumanin käsityksen mukaan Senecan mainitsema Octavian kateus Liviaa kohtaan motivoi Octaviaa jatkossa, kun Julian

seuraavaa avioliittoa järjestettiin. Hän oli valmis tekemään kaikkensa, ettei Livia pääsisi nauttimaan arvostetusta asemasta poikansa Tiberiuksen kautta. (Bauman 100-1.)

6.2 JULIAN TOINEN AVIOLIITTO – LIVIA VÄISTYY JÄLLEEN?

Octavia huomasi Marcelluksen kuoltua, miten seuraava potentiaalinen seuraajaehdokas oli Tiberius, Livian poika hänen ensimmäisestä avioliitostaan. Octavia ei voinut sietää Livian onnea. Niinpä vuonna 21 eKr. Octavia osallistui järjestelyihin, joiden kautta Julia naitettiin Augustuksen ystävälle ja uskotulle M. Agrippalle, joka oli kyllin vanha ollakseen hänen isänsä. Agrippa oli tällöin naimisissa Octavian tyttären, vanhemman Marcellan kanssa ja heillä oli yhteisiä lapsia. Octavian suostumus siis tarvittiin, jotta Agrippan ja Marcellan avioliitto voitiin purkaa, ja Octavia oli valmis uhraamaan oman tyttärensä avioliiton mielummin kuin näkemään Julian Tiberiuksen vaimona. Augustus halusi itse tällä liitolla vahvistaa yhteistyönsä Agrippan kanssa, sillä Agrippa oli hänelle poliittisesti tärkeä liittolainen. Livia pysytteli taka-alalla tässäkin naimakaupassa, vaikka tiesi, että Agrippa oli alhaista syntyperää eikä edes sukulainen ja näin ollen Tiberius oli syrjäytetty ehkä perusteettomasti.

Syitä sille miksi Livia ei vaikuttanut Julian uuteenkaan avioliittoon on etsitty ahkerasti ja niitä on löydettykin useita. Mahdollisesti Livia ei ollut edes harkinnut Tiberiusta aviomiesehdokkaana Julialle, sillä tämä saattoi olla tuolloin jo naimisissa Vipsania Agrippinan kanssa. Kihlauksesta oli ainakin päätetty jo vuosia sitten. Livia saattoi myös kannattaa uutta avioliittoa poliittisista syistä, sillä hän varmasti näki Agrippan tärkeän aseman Augustuksen hallinnolle, ja olisi ollut turha antaa hänen pettyä toistamiseen. Agrippa oli jo Julian ensimmäisen avioliiton aikana ilmaissut halunsa saada Julia puolisoikseen ja oli ollut katkera Marcellukselle, koska tämä oli asetettu hänen edelleen (Suet. Aug. 66.3). Agrippasta olisi helposti saatu vihollinen, jos Tiberiuksesta olisi tehty Julian puoliso, sillä siinä ei olisi ainoastaan loukattu hänen omaa asemaansa, vaan olisi

myös rikottu hänen tyttärensä avioliitto. Tiberiuksen tuleva puoliso Vipsania Agrippina oli nimittäin hänen tyttärensä hänen ensimmäisestä avioliitostaan. Varmana ei voida pitää sitäkään, että Octavia järjesti Julian uuden avioliiton; Augustushan saattoi päätyä siihen itsenäisesti eri vaihtoehtoja harkittuaan, mutta Octavian suostumus tarvittiin ja tulos oli kieltämättä hänelle mieluinen.

Balsdon kertoo (s. 68) erään saksalainen tutkijan esittämästä teoriasta, jonka mukaan Livia olisi yrittänyt hangoitella vastaan, ja olisi esittänyt Julian uudeksi aviomieheksi C. Proculeiusta, Augustuksen ritarisäätyistä ystävää. Tacitus kertoo (Ann. 4.39.5, 40.8), että Augustus todellakin harkitsi häntä, ja joitain muitakin hiljaiseloa viettäviä ritareita Julian tulevaksi aviomieheksi, mutta päätyi kuitenkin Agrippaan. Liviolla ei todennäköisesti ollut tällaisen vaihtoehdon esittämisen kanssa mitään tekemistä, sillä hän varmasti ymmärsi sen mahdottomuuden. (Levick 32.)

Julian avioliitto Agrippan kanssa toteutti kuitenkin siihen asetetut toiveet. Vuonna 20 eKr. syntyi ensimmäinen poika ja kolme vuotta myöhemmin toinen. Augustus adoptoi molemmat ja he saivat sen myötä arvoisensa nimet; Gaius ja Lucius Caesar. Julia ja Agrippa saivat vielä kolme muutakin lasta: Julian, Agrippinan ja viimeisenä Agrippa Postumuksen. Vuonna 18 eKr. Agrippalle myönnettiin osuus imperiumista prokonsulin asemassa, sekä *tribunicia potestas*, mikä asettaisi hänet muiden ehdokkaiden edelle, mikäli seuraaja valittaisiin. (Suet. Aug. 64.1.) Kaikki tuntui nyt sujuvan hyvin, kunnes vuonna 12 eKr. alkoivat jälleen vastoinkäymiset. Ensin kuoli Agrippa palatessaan itään tekemältään velvollisuuskierrokselta. Seuraavana vuonna kuoli Octavia, joka edelleen suri kuollutta poikaansa Marcellusta. Kun Agrippa kuoli Julia oli raskaana odottaen viimeistä poikaansa Agrippa Postumusta. Laki määräsi kymmenen kuukauden ajanjakson, ennen kuin leskeksi jäänyt nainen voi mennä uudelleen naimisiin, jotta isyydestä ei tulisi epäselvyyttä. Lisäksi lesken oli surtava edesmennyttä miestänsä tuo aika virallisesti. (Levick 31.) Augustuksen suunnitelmat olivat jälleen kariutuneet. Hänen oli löydettävä nopeasti uusi seuraaja, joka asetettaisiin etusijalle siihen asti, kun Gaius ja Lucius Caesar tulisivat täysi-ikäisiksi. Hän tarvitsi myös apua poikien kasvatuksessa, joten Julialle oli löydettävä pian uusi aviomies.

6.3 JULIAN KOLMAS AVIOLIITTO – LIVIAN PONNISTELUJEN TULOS?

Augustus päätti viipymättä, että Julian oli mentävä uusiin naimisiin heti suruajan päätyttyä. Julian kolmanneksi aviomieheksi valittiin Tiberius, joka oli itse avioliittoa vastaan. On esitetty vihjailuja, että Livia uskalsi nyt vasta Octavian kuoltua puuttua seuraajakysymykseen, ja että hän vaikutti tähän Augustuksen päätökseen. (Bauman 103.) Joka tapauksessa Tiberiuksesta tehtiin nyt isäpuoli tuleville kruunuperillisille. Mennäkseen naimisiin Julian kanssa Tiberiuksen oli erottava ensin vaimostaan Vipsania Agrippinasta, johon hän oli syvästi kiintynyt. Suetonius kertoo Tiberiuksen valinnasta seuraavaa:

Hoc quoque defuncto, multis ac diu, etiam ex equestri ordine, circumspectis condicionibus, Tiberium priviginum suum elegit coegitque praegnantem uxorem et qua iam pater erat dimittere⁵. (Suet. Aug. 63.2)

Tämä ero oli Tiberiukselle kohtalokas, sillä se sai hänen mielensä synkistymään ja katkeroitumaan. Hän ei ollut tyytyväinen uuteen avioliittoonsa eikä tullut toimeen Julian kanssa. (Suet. Tib. 7.) Heidän liittonsa sujui kaikesta huolimatta alkuvuosina kohtalaisen hyvin ja varsinkin Julia vaikutti tyytyväiseltä. Hän kuitenkin alkoi katkeroitua pian Tiberiuksen vastahakoisuuden vuoksi. Käännekohtana heidän avioliitossaan voidaan pitää myös heidän yhteisen lapsensa kuolemaa vuonna 10 eKr. He odottivat syntymää innokkaasti kumpikin, mutta poika kuoli heti syntymänsä jälkeen. (Levick 37.) Tämän tapahduttua heidän välinsä huonontuivat ratkaisevasti ja Julia alkoi viettää vapaata elämää. Vuonna 7 eKr. he jo asuivat virallisesti erillään ja Julia oli alkanut viettää vapaata elämää monien rakastajiensa kanssa. (Bauman 111.)

Avioliitto oli selvästikin suuri erehdys, ja siihen johtaneita syitä on etsitty ahkerasti. Suetonius mainitsee, että Julian ja Tiberiuksen uusi avioliitto solmittiin kiireellisesti (Tib. 7.2), mitä on tulkittu monella tavalla. Kiireen syyksi on tarjottu Liviaa, joka vasta nyt, Octavian kuoltua, olisi uskaltanut ottaa ohjat omiin käsiinsä

---

⁵ Kun tämäkään ei onnistunut Augustus valitsi Tiberiuksen poikapuolekseen, harkittuaan kauan monia, myös ritarisäätyisiä vaihtoehtoja. Näin hän pakotti Tiberiuksen jättämään raskaana olevan vaimonsa, jonka kanssa hänellä oli jo ennestäänkin lapsi.

ja painostanut Augustusta valitsemaan Tiberiuksen (Pauly-Wissowa 909). Todennäköistä on, että Livian ei tarvinnut edes yrittää vaikuttaa tulevaan avioliittoon, sillä se oli väistämättä seuraava vaihtoehto. Tiberius oli kyllin korkeassa asemassa valtiossa ja hän oli osoittanut taitonsa myös sotapäällikkönä. Livian vaikuttamisesta tähän uuteen avioliittoon ei ole mainintoja antiikin auktureilla, joten ei ole syytä käydä kehittelemään teoriaa siitä nytkään. Sen sijaan mahdolliselta näyttää vaihtoehto, että Julia olisi itse vaikuttanut tulevaan avioliittoon. Suetonius kertoo (Tib. 7.2), että Julia oli yrittänyt vietellä Tiberiusta jo aikaisemmin, kun Agrippakin oli vielä elossa. Kun hänen oli nyt valtion edun nimissä etsittävä itselleen uusi aviomies, oli Tiberius varmasti yksi parhaista vaihtoehtoista hänen kannaltaan. Julialla oli tietävästi aina lämpimät välit isäänsä, joten hänen toiveitaan olisi varmasti ainakin harkittu. Hänen tahtonsa oli myöskin valtiolle merkittävä, sillä hänen pojastaan oli kaavailtu seuraavaa keisaria. Tällaista vaihtoehtoa ei ole aikaisemmin esitetty, mutta se vaikuttaa kuitenkin ainakin Suetoniuksen perusteella mahdolliselta. Julia oli lisäksi varsinkin avioliiton alussa hyvin tyytyväinen, ja Tiberius oli vastahakoinen osapuoli. Ehkä Tiberiuksen jatkuvat torjumiset ja hänen näkyvä surunsa entisen avioliittonsa päättymisestä suututtivat myöhemmin Julian. Kiireen selittää kuitenkin jo pelkästään se, että Vipsania odotti parhaillaan toista lasta Tiberiukselle, eikä uuden avioliiton solmimista voitu siirtää edes siihen asti, että lapsi olisi syntynyt.

Tiberiuksen asema kuitenkin vahvistui hänen uuden avioliittonsa myötä. Vuonna 7 eKr. oli Tiberiuksen toinen konsulikausi, mistä hän myöntää ansion Livialle julkisesti. (Cass. Dio 55.8.2) Vuonna 6 eKr. Tiberius vastaanotti tribuunin vallan, *tribunicia potestas*, viideksi vuodeksi ja sai haltuunsa erityisen imperiumin idässä (Vell. 2.99.1). Kaikki näytti hyvältä Tiberiuksen kannalta: hänestä olisi tullut Augustuksen seuraaja, jolta valta olisi jälleen siirtynyt joko Gaiukselle tai Luciukselle. Samana vuonna 6 eKr. Tiberius kuitenkin vetäytyi äkkiä Rhodokselle, missä hän oli aina vuoteen 2 jKr. asti. Hän katkaisi kaikki suhteensa Roomaan ja vietti paljon aikaa yksinäisyydessä.

6.3.1 Tiberius vetäytyy Rhodokselle – Livia joutuu pettymään

Tiberiuksen ilmoitus vetäytymisestä yllätti niin Augustuksen kuin Liviankin. Augustus ja Livia yrittivät suostutella häntä luopumaan aikeistaan, mutta Tiberius oli ehdoton. Hän vetäytyi Roomasta, politiikan keskipisteestä kauas Rhodokselle (Suet. Tib. 10) ja luopui samalla kaikista virkanimityksistään ja poliittisista oikeuksistaan. Hänen päättäväisyydestään kertoo Suetonius seuraavaa:

Tunc autem honorum satietatem ac requiem laborum praetendens com meatum petit; neque aut matri suppliciter precanti aut vitrico deseri se etiam in senatu conquerenti veniam dedit. Quin et pertinacius retinentibus, cibo per quadriduum abstinuit⁶. (Suet. Tib. 10.2.)

Syyksi äkilliselle vetäytymiselle Suetonius esittää kaksi arvausta: joko hän ei enää sietänyt enää Juliaa, mutta koska ei voinut erota tästä, eikä uskaltanut häntä myöskään syyttää ei hänelle jäänyt muuta vaihtoehtoa. Tai toiseksi vaihtoehdoksi hän mainitsee, että Tiberius halusi välttyä arvonn alenemiselta, joka seuraisi siitä, että hän tulisi liian tutuksi roomalaisille. Hän olisi näin halunnut etäisyydellä pitää yllä arvostustaan, ja ehkä jopa lisätä sitä, jos hänen maansa joskus tulisi häntä tarvitsemaan. (Suet. Tib. 10.1.) Hän lisää, että joidenkin mukaan Tiberius antoi näin suosiolla tilaa Julian pojille Gaiukselle ja Luciukselle, joista oli nyt tullut tarpeeksi vanhoja, eikä halunnut että joutuisi minkäänlaiseen kilpailuun heidän kanssaan. Tämän Tiberius antoi hänen mukaansa itsekin syykseen, mutta vasta jälkeempään. (Suet. Tib. 10.2.) Velleius Paterculus vahvistaa ensimmäisen, Julian käytöksestä johtuneen syyn sanoessaan:

Quippe filia eius Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil, quod facere aut pati turpiter posset femina, luxuria libidineve infectum reliquit magnitudinemque fortunae suae peccandi licentia metiebatur, quidquid liberet pro licito vindicans⁷. (Vell. 2.100.3.)

⁶ Silloin hän sen sijaan pyysi lupaa lähteä teeskennellen, että oli työstään väsynyt ja tarvitsi lepoa. Eikä hän myöntynyt edes äitinsä kiihkeisiin pyyntöihin, eikä isäpuolen senaatissakin esittämään valitukseen, että Tiberius aikoi hänet hylätä. Hän vieläpä pidättäytyi ruuasta neljän päivän ajan heidän yrittäessä voimakkaammin pidättää häntä lähtemästä.

⁷ Koska hänen tyttärensä Julia, välittämättä isänsä tärkeästä asemasta tai aviomiehestään, ei jättänyt kokeilematta mitään arvoa-alentavaa ylellisyyttä tai himoa, mitä nainen vain voi tehdä tai kokea. Hän mittasi arvonsa suuruutta luvalla tehdä syntiä vaatien lailliseksi mitä tahansa halusikin tehdä.

Velleius tukee myös Suetoniuksen antamia toisia syitä siitä, mitä Tiberius sanoi syyksi lähtönsä aikaan ja mitä sen jälkeen (Vell. 2.99.2). Cassius Dio puolestaan esittää syyksi hänen asenteensa poikia kohtaan. Hänen mukaansa Gaius ja Lucius olivat hänelle katkeria siitä, että *tribunicia potestas* oli myönnetty hänelle. (Cass. Dio 55.9.5-7.) Tacitus on Baumanin mukaan ainoana lähellä totuutta, sillä hän sanoo Julian halveksineen Tiberiusta tämän alhaisen syntyperän vuoksi ja tämä olisi ollut todellisena syynä vetäytymiselle. Tacitus oli tietoinen muistakin selityksistä, mutta halusi pureutua virallista versiota syvemmälle. Julia toi vahvasti esiin käsitystään, että Juliusten suku olisi ylempiarvoista kuin Claudiusten puoli. (Tac. Ann. 1.53.2; Bauman 112.)

Vuonna 1 eKr., oltuaan poissa Roomasta viisi vuotta, Tiberius anoi lupaa palata takaisin Roomaan. Lupaa ei hänelle kuitenkaan myönnetty. Augustus oli syvästi pettynyt Tiberiukseen, sillä hän oli Tiberiuksen äkillisen lähdön jälkeen joutunut turvautumaan vielä nuoriin Gaiukseen ja Luciukseen seuraajakysymyksessään. He olivat molemmat kuitenkin ehtineet jo saada taakseen vahvat kannattajajoukot, eivätkä halunneet, että Tiberius palaisi sekoittamaan tilannetta. Livia sai kuitenkin pyynnöillään aikaan sen, että Tiberiukselle myönnettiin *legatus Augusto* – arvonimi, jotta Tiberiusta ei julkisesti nöyryytettäisi. Hänen tribuuninvaltansa viisivuotiskausi oli nimittäin päättynyt, ja hänestä olisi muuten tullut vain tavallinen Rooman kansalainen. (Suet Tib. 11.5, 12.1.)

6.3.2 Julian karkoitus Roomasta – Livian toivo herää uudelleen

Vuonna 2 eKr. Roomassa paljastui skandaali, jossa Julia oli ollut vahvasti osallisena. Augustus järkyttyi tapauksesta suunnattomasti ja karkotti tyttärensä sen johdosta koko loppuelämäkseen eristetylle saarelle kauas Roomasta, ja kielsi häntä enää koskaan palaamasta Roomaan ja viettämästä ylellistä elämää. Samalla hän antoi Tiberiukselle hänestä avioeron. Augustus rankaisi myös skandaaliin liittyneitä miehiä karkotuksella Roomasta.

Julian siveettömästä käytöksestä oli tiedetty jo paljon ennen vuotta 2 eKr. (esim. Plin. Nat. Hist. 7.45) Tuolloin tilanne kärjistyi kuitenkin äkkiä, ja Augustuksen tuomio tyttärelleen vaikutti aikalaisten silmissä liian ankaralta. Olivatko Julia ja hänen rakastajansa juonineet jotain valtiota vastaan? Balsdon esittää teorian, että Tiberiuksen viholliset saivat aikaan Julian sortumisen, koska Tiberiuksen olisi tietenkin pakko erota tällaisesta puolisoista ja siten katkaista ainoa yhdysside Augustukseen, jolloin hän menettäisi nekin vähäiset toiveet, mitä hänellä tuolloin oli vallanperimykseen nähden. Balsdon kertoo myös erään ranskalaisen tutkijan kehittelemästä teoriasta, jonka mukaan Julia olisi ollut rakastajansa Iullus Antoniuksen, Marcus Antoniuksen pojan, kanssa salajuonen takana. Sen päämääränä oli surmata Augustus, Tiberius ja Gaius ja Lucius, jolloin Iullus Antonius tulisi valtaan. Ranskalaisen teorian mukaan Julia olisi ensin esittänyt Augustuksen ja poikien surmaamista Tiberiukselle, joka siitä kauhistuneena pakeni Rhodokselle. Julia olisi tällöin lisännyt myös Tiberiuksen nimen surmattavien listalle ja valinnut Iullus Antoniuksen sen suorittajaksi ja vallanperijäksi. Balsdon kuitenkin kumoaa nämä teoriat lennokkaan mielikuvituksen aikaansaannoksina. (Balsdon 80-81.) Seneca kuitenkin tukee tämänsuuntaisia arvauksia, sillä hän kertoo (Sen. Brev. Vit. 4.5), että taas piti pelätä naista, joka oli Antoniuksen kanssa liitossa.

Julian karkotuksen yhteydessä on esitetty syytteitä myös Liviaa kohtaan. Hän ei ollut koskaan tullut hyvin toimeen Julian kanssa, ja uskottiin, että hän olisi järjestänyt Julian karkottamisen. Julia oli julkisesti solvannut Tiberiuksen syntyperän alhaisuutta, eli välillisesti myös Liviaa. Julia oli lisäksi ollut painava syy Tiberiuksen poistumiselle, joten Livia olisi saattanut pyrkiä näin auttamaan Tiberiusta ja tekemään hänen paluunsa mahdolliseksi. Näille epäilyille ei kuitenkaan löydy päteviä perusteluita antiikin lähteistä. Bauman pohtii Livian suhdetta tapaukseen, mutta löytää ainoastaan heikon motiivin, että Livia ei olisi pitänyt Juliasta henkilökohtaisista syistä ja katsoi myös hänen käytöksensä olevan vaarana Augustuksen laatimille avioliittolaeille. (Bauman 126-127.) Päteviä perusteita Livian osallisuudelle ei löydy, joten esitettyjen syytösten pohja jää hataraksi. Kun otetaan huomioon vielä se, että juuri Livia oli se henkilö, joka

huolehti Juliasta hänen maanpakonsa aikana (Tac. Ann. 4.71), alkavat syytteet Liviaa kohtaan tuntua tuulesta temmatuilta.

Julia kuitenkin karkotettiin vuonna 2 eKr. Pandaterian saarelle, ja hänen äitinsä Scribonia seurasi sinne hänen mukanaan. Mitä ilmeisimmin juuri Julian poissaolosta ja heidän avioerostaan johtuen Tiberius alkoi osoittaa halukkuutta palata Roomaan. Se onnistui kuitenkin vasta Gaius Caesarin annettua asialle suostumuksensa vuonna 2 jKr. (Suet. Tib. 13.) Gaius Caesar asetti kuitenkin paluulle ehdoksi, että Tiberius ei millään tavoin sekaantuisi politiikkaan. (Suet. Tib.13.2.)

6.4 TIBERIUS PALAA ROOMAAN – LIVIAN KUNNIANHIMO KASVAA?

Vuonna 2 jKr. Tiberius palasi takaisin Roomaan. Hän oli luvannut pysyä sivussa politiikasta, mutta asioiden saama käänne muutti jälleen suunnitemat. Pian Tiberiuksen paluun jälkeen Augustuksen seuraajia koetellut epäonni sai jatkoa. Ensin kuoli Lucius Caesar ja vain kahdeksantoista kuukautta myöhemmin Gaius Caesar, molemmat sotaretkellä kaukana Roomasta. Augustuksen oli jälleen luotava koko seuraajajärjestelmänsä uudelleen, ja tällä kertaa ainoa varteenotettava vaihtoehto oli Tiberius. Liviaa syytettiin jälleen poikien kuolemista, sillä he niin sopivasti tekivät tilaa Tiberiukselle. Hänen uskottiin järjestäneen poikien kuolemat, sillä he olivat esteinä Tiberiuksen aseman kasvulle. (Tac. Ann. 1.3.)

Augustus päätyi vuonna 4 jKr. adoptoimaan Tiberiuksen, jonka nimeksi tuli tällöin Tiberius (Julius) Caesar. Samalla hän adoptoi Julian nuorimman pojan Agrippa Postumuksen, joka oli tuolloin 15-vuotias. Tiberiuksen tuli vastaavasti adoptoida veljenpoikansa Germanicus, jotta seuraajajärjestelmästä tulisi jälleen kaksivaiheinen. Tacitus on sitä mieltä, että Augustus valitsi Tiberiuksen seuraajakseen ainoastaan Livian pyynnöstä, sillä hän olisi itse mieluummin valinnut Germanicuksen, jolla oli suuri kansansuosio tukenaan (Tac. Ann. 4.57). Velleius Paterculus kuitenkin kertoo, että Augustus oli jo kaksi vuotta

aikaisemmin, heti Lucius Caesarin kuoltua päättänyt adoptoida Tiberiuksen, mutta tämä oli silloin vastustellut. Hän kertoo Tiberiuksen paluusta ja adoptiosta seuraavaa:

Sed fortuna, quae subduxerat spem magni nominis, iam tum rei publicae sua praesidia reddiderat: quippe ante utriusque horum obitum patre tuo P. Vinicio consule Ti. Nero reversus Rhodo incredibili laetitia patriam repleverat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus; neque enim quaerendus erat quem legeret, sed legendus qui eminebat. Itaque quod post Lucii mortem adhuc Gaio vivo facere voluerat atque vehementer repugnante Nerone erat inhibitus, post utriusque adulescentium obitum facere perseveravit, ut et tribuniciae potestatis consortionem Neroni constitueret, multum quidem eo cum domi tum in senatu recusante, et eum Aelio Cato C. Sentio consulibus V. Kal. Iulias, post urbem conditam annis septingentis quinquaginta quattuor, abhinc annos septem et viginti adoptaret⁸. (Vell. 2.103.1-3.)

Velleiuksen mukaan Tiberius oli nyt ehdottomasti paras vaihtoehto, ja Augustuksen valinta oli perusteltu. Baumanin mukaan Augustus kuitenkin olisi ilmaissut omat epäilyksensä Tiberiusta kohtaan sanoessaan, että teki valintansa *rei publicae causa*, valtion vuoksi (Vell. 2.104.1). Tämä olisi hänen mukaansa merkinnyt sitä, että hän olisi valinnut toisin, jos se olisi ollut mahdollista (Bauman 104). Augustus oli kuitenkin jo vanha mies, ja hän halusi näin varmistaa ainakin jonkinlaisen tulevaisuuden valtiolle. Barbara Levick kertoo, että Augustus ei itse ollut varma voisiko luottaa Tiberiukseen sillä heidän isänsä Ti. Nero oli ollut tunnettu tasavallan kannattaja. Drusuksen, Tiberiuksen veljen, tiedetään kirjoittaneen Tiberiukselle kirjeen, jossa hän ehdottaa, että he pakottaisivat Augustuksen palauttamaan Rooman tasavallaksi. Tiberius kuitenkin paljasti tuon kirjeen Augustukselle. (Suet. Tib. 60.1; Levick 32.)

Livian toive oli kuitenkin toteutunut ja hänen pojastaan tulisi seuraava hallitsija.

---

⁸ Mutta onni, joka oli vienyt toivon Caesarin mahtavalta nimeltä, oli jo silloin antanut valtiolle takaisin suojelijansa, sillä ennen kummankaan nuorukaisen kuolemaa, sinun isäsi Publius Viniciuksen ollessa konsulina Tiberius Neron paluu Rhodokselta täytti maan suunnattomalla ilolla. Caesar Augustus ei viivytellyt kauaa, sillä hänen ei tarvinnut etsiä itselleen seuraajaa, jonka nimittäisi, vaan hänen oli valittava se joka oli ylitse muiden. Niinpä hän halusi nyt kummankin nuorukaisen kuoltua saattaa voimaan sen mitä hän oli Luciuksen kuolemasta lähtien, vielä Gaiuksenkin eläessä, halunnut tehdä, mutta jonka Nero itse oli ankarasti vastustellen estänyt. Hän halusi tehdä Neron kumppanikseen tribuuninvallassa, huolimatta häneen kohdistuneesta vastustuksesta niin yksityiselämässä kuin senaatinkin keskuudessa. Hän adoptoi Neron kesäkuun 25. päivänä vuonna 754 kaupungin perustamisen jälkeen ja 27 vuotta sitten.

Tämä vahvisti jälleen Livian asemaa provinseissa, minkä osoittavat tuona aikana nopeasti lisääntyneet häntä kunnioittavat piirtokirjoitukset ja hänen kuvaansa kantavat kolikot. Runoilijatkin innostuivat imartelemaan Liviaa, etunenässään Ovidius, joka pyrki saamaan Livian suosion puolelleen. Hän toivoi Livian kautta voivansa vaikuttaa Augustukseen, jotta tämä peruisi hänen karkotuksensa. Ovidius imartele Liviaa runoissaan vertaamalla häntä muun muassa Junoon, Venukseen ja Vestaan (Ovid. Ex Ponto 3.1.117, 145, 4.13.29; Fast. 1.649).

Tacitus kuitenkin epäilee jälleen Liviaa ja esittää, ettei hän vielä suhtautunut tulevaisuuteen täysin luottavaisesti. Hänen mukaansa Livia olisi pelännyt edelleen joko Agrippa Postumuksen tai Germanicuksen syrjäyttävän poikansa. Kun vuonna 7 jKr. paljastui jälleen skandaali, jonka seurauksena Augustus karkotti Agrippan Roomasta, esitti Tacitus, että Livia olisi lavastanut hänet syylliseksi rikkeisiin ja näin järjestänyt jälleen yhden uhkaajan pois tieltään. (Tac. Ann. 1.3.) Suetonius kuitenkin kertoo, että Agrippan käytös oli todella ollut sopimatonta ja että oli valtion edun puolesta pakko karkottaa sellainen henkilö maanpakoon (Suet. Aug. 65). Agrippa Postumuksella oli kuitenkin paljon kannattajia, sillä hänen varaansa oli nyt asetettu kaikki toivo, että Augustuksen seuraajasta vielä tulisi Julius-sukuinen. Augustusta yritettiin saada peruuttamaan Agrippan karkotus, mutta yritykset olivat turhia. Tiberiuksen pahin kilpailija oli jälleen poissa kuvioista. Lopullinen sinetti Tiberiuksen valtaannousulle tuli, kun hänen tribuuninvaltansa uudistettiin juhlallisoin menoin heinäkuun 1. päivänä, vuonna 13 jKr. ja hänelle annettiin kaikissa armeijoissa ja provinseissa Augustuksen kanssa yhtäläinen valta. Hänestä tuli nyt virallinen kanssahallitsija. (Vell. 2.121.1; Bauman 105.)

Seuraavana vuonna Tiberius lähti matkalle Illyricumiin ja Livia ja Augustus päättivät lähteä saattamaan häntä Beneventumiin asti. Sieltä Livia ja Augustus jatkoivat matkaansa Nolaan, missä Augustus sairastui vakavasti. Huhuttiin, että Livia olisi myrkyttänyt Augustuksen, sillä hän ei enää tarvinnut miestänsä omaa asemaansa vahvistamaan. Hänen arvonsa tulisi olemaan tulevaisuudessa vieläkin suurempi, kun hänen pojastaan tulisi hallitsija. Hän ei olisi halunnut enää riskeerata sitä, että Augustus olisikin päätynyt vielä johonkin muuhun ratkaisuun. (Tac. Ann. 1.5.)

7. AUGUSTUKSEN KUOLEMA JA VALLANVAIHDOS

Augustus kuoli vuonna 14 jKr. Nolassa. Päivämäärä oli täsmälleen sama, kuin hänen virkaanastumispäivänsä, 19 elokuuta (Suet. Aug. 99.2). 51 vuotta kestänyt onnellinen avioliitto päättyi. Tiberius tapasi Augustuksen ilmeisesti vielä elossa, mutta pian sen jälkeen tämä kuoli vaimonsa käsivarsille lausuen kuuluisat viimeiset sanansa:

*Livia nostri coniugii memor vive ac vale*⁹. (Suet. Aug.99.)

Livia oli tällöin 72-vuotias, ja hän eli vielä viisitoista vuotta Augustuksen jälkeen. Tacitus esittää Livian syyllistyneen miehensä myrkyttämiseen. Suetonius ja Velleius eivät kuitenkaan mainitse Augustuksen kuoleman yhteydessä mitään Livian osallisuudesta Augustuksen kuolemaan. (Vell. 2.123, Suet. Aug. 97-100; Tib. 21). Augustuksen sairastuttua, ja hänen ollessaan jo vanhuuden heikentämä, Livia kutsui heti Tiberiuksen paikalle. Tiberius saapuikin pian Nolaan, mutta siitä oliko Augustus silloin vielä elossa, ei olla varmoja. Antiikin auktoireilla esiintyy hyvin erilaisia versioita tapahtuneesta, eikä näin ollen voida saada tapahtumien kulusta täyttä varmuutta.

Cassius Dio esittää varmasti, että Tiberius oli vielä Dalmatiassa, kun Augustus kuoli. Hänen mukaansa Livia siirsi julkista tiedonantoa Augustuksen poismenosta siihen asti, että Tiberius oli saapunut paikalle. Hän asetti vartijoita kaikille sisäänkäynneille ja kertoi kansalle, että Augustuksen tila oli jo kohentumassa. (Cass. Dio. 56.31.1.) Tacituksen versio on samanlainen, mistä Dio on sen ehkä löytänytkin, mutta hän lisää, ettei koskaan tiedetty varmasti tapasiko Tiberius Augustuksen vielä elossa, vai oliko tämä jo kuollut kun hän saapui (Tac. Ann. 1.5.5-6). Molempien versioiden mukaan Livia olisi salannut Augustuksen kuoleman, jotta voitaisiin samalla kertaa ilmoittaa siitä ja Tiberiuksen valtaannoususta. Hänellä oli Tacituksen ja Dion mukaan edelleen pelko, että

---

⁹ Livia, elä muistaen avioliittoamme ja jää hyvästi.

Tiberiuksesta ei tulisikaan seuraajaa. Suetonius ja Velleius Paterculus puolestaan kertovat molemmat, että Augustus itse kutsui Tiberiuksen paikalle, ja antoi vielä ennen kuolemaansa hänelle ohjeet siitä miten toimia jatkossa. (Suet. Tib. 21.1, Aug. 98.5; Vell. 2.123.1-2.) Heidän versioissaan Livialla ei näin olisi ollut kovinkaan suurta valtaa, vaan Augustus itse olisi päättänyt kaikesta viimeiseen asti, ja Tiberius olisi jatkanut siitä heti hänen jälkeensä. Puheet Livian salailusta vaikuttavat hatarilta Suetoniuksen ja Velleiuksen tarinan rinnalla. Lisäksi Tiberiuksella oli jo tuolloin yhtäläinen valta Augustuksen kanssa, ja Augustus oli jo selkeästi merkinnyt hänet seuraajaehdokkaakseen, joten tällainen juoniminen, johon Dio ja varsinkin Tacitus viittaavat, oli täysin tarpeetonta.

Suetonius kuitenkin kertoo myös, että Augustuksen kuoleman julkistamista olisi siirretty. Todennäköiseltä näyttää, että jonkinlaista viivyttelyä todellakin tapahtui, mutta syynä ei välttämättä ollut Livian epävarmuus. Suetoniuksen kertomukseen liittyy uusi syy viivyttelylle:

Excessum Augusti non prius palam fecit, quam Agrippa iuvene interempto. Hunc tribunus militum custos appositus occidit lectis codicillis, quibus ut id faceret iuebatur; quos codicillos dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultu post se subduceret; an nomine Augusti Livia et ea conscio Tiberio, an ignaro, dictasset¹⁰.
(Suet. Tib. 22)

Suetoniuksen mukaan Tiberius olisi ollut vastuussa viivyttelystä Augustuksen kuoleman julkistamisen yhteydessä ja Agrippa Postumuksen murha sattui näihin samoihin aikoihin, ja koska murhaajasta tai kirjeestä ei koskaan saatu varmuutta saivat Tiberiuksen vastustajat siitä uuden aiheen kyseenalaistaa hänen pätevyyttään hallitsijana. Varmasti ei kuitenkaan tiedetä, kuka murhan takana oli, mutta vihjailujan aina voi esittää. Suetoniuksen katkelmasta käy ilmi, että ainakin hänen ajallaan mahdollisena syyllisenä kuoleman toimeenpanolle pidettiin Augustuksen itsensä lisäksi myös Liviaa ja Tiberiusta.

¹⁰ Tiberius ei julkistanut Augustuksen poismenoa heti, vaan vasta kun nuori Agrippa oli hoidettu pois päiväjärjestyksestä. Hänet surmasi vartiovuorossa oleva sotatribuuni luettuaan kirjeen, jossa hänen käskettiin toimia niin. Mutta ei ole varmaa kirjoittiko tuon kirjeen Augustus ollessaan kuolemaisillaan, jotta poistaisi syyn kuolemansa jälkeisiltä riidoilta, vai saneliko sen Livia Augustuksen nimissä, joko Tiberiuksen tietämättä asiasta tai häneltä salassa.

Huolimatta vihjailuista, että Tiberius olisi ollut sopimaton hallitsijaksi Augustus määräsi testamentissaan Tiberiuksen perijäkseen ja jätti hänelle kaksi kolmasosaa omaisuudestaan. Livia sai yhden kolmanneksen, ja lisäksi hän jätti lapsenlapsenlapsilleen kaikille pienemmät osuudet. Augustus oli kuollessaan 75-vuotias ja hänet haudattiin juhlavin menoin hänen suvulleen rakennuttamaansa mausoleumiin. Juliusten sukuhaara joutui lopulta pettymään, sillä valtaan nousi heidän vastusteluistaan huolimatta Tiberius, osaksi äitinsä Livian avioliiton ansiosta. Valta siirtyi näin Juliuksilta Claudiuksille, eikä tuo asioiden saama käänne ollut tappion kärsineille mieluinen. He jatkoivat propagandaa Tiberiusta ja Liviaa vastaan, ja Tacitus kertoo huhuista, joita myöhemminkin kerrottiin. Livia oli kuitenkin hyvämaineinen, ja ainoa hyökkäys häntä kohtaan, minkä vihamielinen perintö sai aikaan, olivat viittaukset hänen syyllisyyteensä Tiberiuksen kilpailijoiden sopiviin katoamisiin. (Bauman 124.) Marcelluksen, Luciuksen, Gaius Caesarin, Lucius Caesarin, Augustuksen ja Agrippa Postumuksen kuolemien yhteydessä esitettiin, että Livia olisi ollut osallisena niiden järjestämisessä. Jatkoa listaan seurasi vielä myöhemmin Germanicuksen kuoltua.

8. LIVIASTA TULEE IULIA AUGUSTA

Augustus määräsi testamentissaan, että Tiberius perisi hänen omaisuudestaan kaksi kolmannesta ja Augustus-arvonimen. Loppuosa hänen omaisuudestaan siirtyisi Livialle. Augustuksen viimeisen toiveen toteuttamiseksi Livia vapautettiin ensin *Lex Voconian* säädöksestä, missä rajoitettiin summaa, jonka naispuolinen henkilö voisi periä. Lisäksi Augustus adoptoi Livian Juliusten sukuun ja Livia sai näin nimekseen *Julia Augusta*. (Tac. Ann. 1.8; Cass. Dio 56.43.) Ei tiedetä varmaa syytä, miksi Augustus adoptoi Livian. Syynä saattoi olla, että Augustus halusi näin varmistaa sen, että Livia toimisi Tiberiuksen kanssahallitsijana, kuten senaatti asian tulkitsi. Syynä saattoi myös olla yksinkertaisesti se, että hän halusi näin vahvistaa Tiberiuksen asemaa valtion johdossa, sillä adoption seurauksena Tiberius kuuluisi Juliusten sukuun sekä adoptioisänsä, että Livian kautta. (Pauly-Wissowa 916.)

Augustus korotettiin jumalaksi ja Suetonius kertoo, miten Livia maksoi suuren palkkion eräälle senaattorille, joka sanoi nähneensä Augustuksen nousseen taivaaseen (Suet. Aug.100). Augustuksesta tuli *Divus Augustus* ja Liviasta tehtiin hänen kulttinsa pääpapitar. Tiberius ja Livia rakennuttivat yhteisin varoin Augustukselle pyhitetyn temppelin ja järjestivät myös kolmipäiväiset kisat Palatinuksella hänen kunniakseen (Tac. Ann. 1.73). *Iulia Augustan* kunniaksi tehtiin jälleen lisää piirtokirjoituksia ja häntä esittäviä patsaita pystytettiin ympäri valtakuntaa. Hänet samaistettiin yhä useampiin jumalattariin, muiden muassa Demeteriin ja Heraan. Hänen kultilleen oli jo tuolloin idässä pyhitetty omat temppelit ja varattu omat papittaret; Samoksella hänen kunniakseen pystytettiin oma temppeli, jossa oli myös hänen vanhempiaan esittävät patsaat. Myös valtakunnan länsiosissa häntä palvottiin nyt entistä ahkerammin. Hispaniassa hän oli *genetrix orbis*, Afrikassa *mater patriae* ja Egyptissä häntä kunnioitettiin avioliiton suojeleuspyhimyksenä. Livian syntymäpäivää vietettiin eri puolilla valtakuntaa juhlallisen menoin, mikä käy ilmi piirtokirjoituksista (esim. CIL 6.2968) sekä arvaaliveljien juhlakalenterista, *Acta fratrum arvalium*. (Pauly-Wissowa 918.)

Baumanin mukaan adoption avulla Augustus lujitti Tiberiuksen asemaa liittämällä Livian ja Tiberiuksen tiiviimmin Juliusten sukuun. Liviasta tuli *divi Augusti filia*, jumalallisen Augustuksen tytär. Mutta Livian uudessa asemassa oli jotakin poikkeavaa: Augustan asema oli kaksiselitteinen. Kuten Augustus-nimeä oli alettu käyttää keisarin nimenä, on esitetty, että Augusta-nimi olisi tarkoitettu merkitsemään keisarinnaa. Tiberius oli tästä tietoinen. Hän ei voinut kieltää Augustuksen Livialle antamaa arvonimeä, mutta pyrki siihen, ettei häntä alettaisi pitää liian korkeassa asemassa. (Bauman 131.) Hän käytti valtaansa ja kielsi Livian nimeen liitettävän *mater patriae*- tai *parens patriae* -liitteen, jota senaatti hänelle ehdotti. (Tac. Ann. 1.14.2; Cass. Dio 57.12.4.) Hän esti myös *Iuliae filius* -liitteen, joka olisi liitetty hänen omaan nimeensä kieltäytyen näin matriarkaalisia viitteitä sisältävästä nimestä. (Suet. Tib. 50.2; Tac. Ann. 1.14.2; Cass. Dio 57.12.4.) Tiberius pitäytyi järjestelmällisesti kannassaan, että naisille tuli osoittaa vain vaatimattomampia kunnianosoituksia ja kielsi näin alttarin rakentamisen Livian adoption kunniaksi ja joidenkin lähteiden mukaan myös kielsi Livian oikeuden omaan liktoriin. Hän ei myöskään antanut lupaa nimetä lokakuuta, *mensis Octobris*, uudelleen Livian mukaan. (Bauman 131.) Joidenkin antiikin lähteiden mukaan Tiberiuksen vastustus Livian kunnianosoituksia kohtaan johtui kateudesta ja vastenmielisyydestä. Tacituksen mukaan naisen arvon nostaminen alentaisi hänen omaa statustaan (Tac. Ann. 1.14.3).

Suetonius puolestaan määrittelee vähättelyn johtuneen Livian vaatimuksesta yhtäläiseen vallan jakamiseen (Suet. Tib. 50.2). Mutta valtakautensa alussa Tiberius oli tehnyt selväksi, että hänet oli asetettu valtaan *res publican*, ei Livian ponnistelujen, eikä vanhan miehen adoption vuoksi. Kieltämällä Livialle ehdotetut kunnianosoitukset hän ainoastaan pitäytyi perinteisessä tasavaltalaisessa ideologiassa, jota hän noudatti myös omalta osaltaan. Hän ei pitänyt suotavana, että kansa alkaisi palvoa keisaria, tai keisariperhettä, sillä liiallinen arvon nousu johtaisi hänen mukaansa helposti vastustukseen. Keisarivalta oli kuitenkin edelleen nuori instituutio, ja monilla oli vieläkin toiveita siitä, että tasavalta vielä palutettaisiin. Tiberiuksen vastustus Livian kunnianosoitusten suhteen, ei siis ollut merkki huonontuneesta suhteesta heidän välillään. Hän kieltäytyi samalla tavalla

omasta *pater patriae* -arvonimestään ja varoitti senaattia sellaisen arvon vaaroista (Suet. Tib. 67. 2-4). Hän kielsi myös nimeämästä syyskuuta itsensä mukaan (Suet. Tib. 26.2). (Bauman 131-132.)

Tiberiuksella ei ollut halua oman arvonsa korostamiseen, eikä hän sen vuoksi halunnut asettaa itseään eikä äitiään liian korostettuun asemaan. Hän kuitenkin otti Liviankin toiveet huomioon päättäessään häntä koskevista asioista. Esimerkiksi, kun Gyntheionin kaupunki Peloponnesoksella halusi aloittaa kultin jumalallisen Augustuksen, Tiberiuksen ja Livian kunniaksi. Tiberius kieltäytyi sekä Augustuksen, että omasta puolestaan, mutta antoi Livian itse keskustella heidän kanssaan omasta osuudestaan. Hän toimi samoin, kun antoi Aasian kaupungeille luvan pystyttää temppelin Tiberiukselle, Livialle ja senaatille, ja jälleen kun kielsi hispanialaisia rakentamasta temppeliä Tiberiuksen ja Livian kunniaksi. Kun Octavian lapsenlapsi Appuleia Varilla oli syytettynä Augustuksen, Livian ja Tiberiuksen herjaamisesta Tiberius päätti asiasta Augustuksen ja omasta puolestaan, mutta neuvotteli Livian kanssa hänen kannastaan. (Tac. Ann. 4.13.2, 4.37-8; Bauman 132.)

Livia keräsi jatkuvasti jumalallisia kunnianosoituksia ja edesauttoi Augustuksen kultin vakiintumista sen pääpapittaren asemaansa käyttäen. Hän oli näin päätekijänä kehittämässä keisarikulttia, joka oli niin tärkeässä asemassa julkisessa propagandassa ja kansan tunteellisten tarpeiden tyydyttäjänä varhaisen prinsipaatin aikoina. Tiberiukselle tämä kaikki oli vastenmielistä ja hän julistikin senaatille, että ainoa temppeli minkä hän halusi oli heidän sydämissään. (Tac. Ann. 4.38.2.) Livian ja Tiberiuksen mielipiteet alkoivat nyt selvästi erota, mutta heidän suhteensa pysyi hyvänä vielä pitkään.

9. LIVIA JA TIBERIUS – TAISTELU VALLAN JAKAMISESTA?

Livian elämässä alkoi kokonaan uudenlainen vaihe Tiberiuksen valtaannousun myötä. Hän nautti nyt arvostusta sekä keisarin äidin, että *Julia Augustan* ominaisuudessa. Lisäksi hänen asemaansa vaikutti se, että Tiberius ei enää mennyt naimisiin. Näin Livialle jäi paljon tilaa toimia niin vaimon, kuin äidinkin roolissa.

Perhepolitiikassa Livia oli edelleen ehdottoman tärkeässä asemassa, kuten jo Augustuksenkin aikana. Livia muutti Augustuksen kuoleman jälkeen pois palatsista omaan taloonsa Palatiumilla. Hänellä oli Roomassa kaksikin taloa, toinen Palatinuksella sijaitseva ns. Livian talo, joka oli luultavasti lahja Augustukselta. Se oli pieni ja vaatimaton, ja kävi pian ahtaaksi, sillä hänen mukanaan sinne muutti suuri joukko läheisiä perheenjäseniä. Antonia, Livian kuolleen pojan Druksen puoliso, ja hänen lapsensa Germanicus, Claudius ja Livilla olivat asuneet Livian ja Augustuksen luona siitä lähtien, kun Drusus oli kuollut vuonna 9 eKr. (Val. Max. 4.3.3). Antonia ja Livia olivat hyvät ystävykset ja lämpimissä väleissä keskenään. Antonia oli yhtä tunnettu siveellisyydestään kuin Liviakin, ja hänen talostaan tuli puolestaan Livian kuoleman jälkeen sosiaalisen elämän ja politiikan keskus. Myöhemmin, kun Germanicus, Druksen vanhin poika kuoli, Livia riitautui tämän lesken Agrippinan kanssa. He olivat molemmat vahvoja naisia, ja heidän riitelynsä oli niin rajua, että se myrkytti välejä koko keisariperheessä. (Balsdon 90, Bauman 140-142.)

Tiberius ja Livia tulivat alussa hyvin toimeen keskenään. Tiberius kysyi neuvoa Livialta monessa asiassa, kuten Augustuskin oli tehnyt (Suet. 3.50.2). Livia toimi käytännössä keisarinnan tehtävissä ja oli edelleen valtion ensimmäinen nainen. Cassius Dio kertoo, että Livian asema oli tuolloin jo niin vahva, että hän piti omia virallisia vastaanottojaan, joiden pääasiat merkittiin julkisiin muistioihin. Tiberiukselle osoitetuissa kirjeissä oli usein myös Livian nimi, ja hän toimi välillä käytännössä lähes yksinhallitsijan tavoin. Vihdoin Tiberius poisti hänet kokonaan virallisten asioiden hoidosta ja salli hänelle enää vain kotiasioiden hoitamisen, sillä Livian toimet aiheuttivat hänelle paljon harmia. (Cass. Dio 57.12; Bauman 138.)

Tacitus pyrkii esittämään Livian vallanhimon syynä heidän väliensä viilentymiselle. Livia ei Tacituksen mukaan ollut tyytyväinen poikansa menettelyyn, eikä siihen että tämä jätti hänet ilman virallista tunnustusta. Tacitus kertoo, miten Livia muistutti Tiberiusta jatkuvasti siitä, että oli hänen ansiotaan, että Augustus oli nimennyt Tiberiuksen ensimmäiseksi seuraajakseen sen sijaan, että olisi nimennyt suoraan Germanicuksen. Tacituksen mukaan Livia vaati jatkuvasti Tiberiukselta hyvitystä tämän ansiosta. (Tac. Ann. 4.57.5; Cass. Dio 57.3.3; Bauman 133.) Tacitus kertoo lisäksi, että vuonna 22 jKr. Livia omisti patsaan Augustukselle, joka asetettiin Marcelluksen tetterin lähelle. Eripuraisuutta olisi hänen mukaansa tuossa yhteydessä ilmennyt, koska Livia asetti omistuskirjoitukseen oman nimensä Tiberiuksen nimen yläpuolelle. Tacituksen mukaan Tiberius oli syvästi loukkaantunut, mutta ei sanonut mitään. (Tac. Ann. 3.64) Dio puolestaan omassa versiossaan sanoo, että Tiberius väitti kivenkovaan, että senaatti oli antanut suostumuksensa tuollaiselle piirtokirjoitukselle. (Cass. Dio 57.12.5.) Mutta jos Livia toimi ilman senaatin valtuutusta, oli hän jälleen vaatimassa itselleen erityisasemaa *Divus Augustukseen* nähden, ja hän olisi mieluusti asettanut itsensä tässä suhteessa Tiberiuksen yläpuolelle. (Bauman 135.)

Jos piirtokirjoitus oli tehty ilman senaatin valtuutusta nousee esiin ristiriita, sillä myöhemmin samana vuonna sattunut tapaus puhuu taas sen puolesta, että Tiberiuksen ja Livian välit olisivat olleet lämpimät: Livia sairastui vuonna 22 äkillisesti, minkä seurauksena Tiberius välittömästi palasi Campaniasta Roomaan. Senaatti määräsi tuolloin järjestettäväksi kisat Augustuksen veljeyden kunniaksi, eikä Tiberius puuttunut niiden järjestämiseen millään tavoin. Tiberius teki votiivilupauksia, jotka lunastaisi, kunhan hänen äitinsä vain parantuisi. Senaatti kunnioitti Liviaa lyömällä rahan, jossa Livia oli *Iustitia*, *Pietas* ja *Salus* -hahmoinen¹¹. Hänelle myönnettiin myös oikeus istua Vestan neitsyiden joukossa juhlatilaisuuksissa. (Tac. Ann. 4.16.) Tacituksen mukaan Tiberiuksen ja Livian välit olivat vielä tällöin lämpimät tai ainakin sellainen kuva haluttiin antaa julkisuudessa. (Tac. Ann. 3.64.1, 3-5.) Baumanin mukaan huolimatta näistä muutamista positiivisista merkeistä huolimatta oli yleissävy epäsuosiollinen.

---

¹¹ Oikeus, Hurskaus ja Terveys.

Tacitus mainitsee Livian vallanhimon mahdolliseksi syyksi Tiberiuksen vetäytymiseen Caprille vuonna 26 jKr. Tiberius oli hänen mukaansa kahden tulen välissä; vallan jakaminen Livian kanssa oli sietämätöntä, mutta hänen häätäminen asemastaan oli myös mahdotonta, sillä Tiberius oli hänelle velassa siitä, että oli tullut hallitsijaksi. (Tac. Ann. 4.57.4; Bauman 136.)

Tacitus on kuitenkin ristiriitainen kuvauksissaan. Tiberiuksen valtakuden alkupuolella esiintyy myös tapauksia, joista ilmenee, että Livian ja Tiberiuksen välit olisivat olleet jopa lämpimät. (Tac. Ann. 2.42, 2.85.) Hän ei suoranaisesti nimeäkään ongelmaa ennen vuotta 22 jKr., mutta hänellä esiintyy viittauksia siihen, että erimielisyyksiä olisi saattanut esiintyä jo aikaisemminkin. Livia oli hänen mukaansa alkanut vaatia osaansa vallasta jo Augustuksen aikana, heti kun Tiberiuksen valta alkoi kasvaa. (Bauman 133.) Tacitus kertoo, että jo vuonna 6-8 jKr. Roomassa levitettiin nimettömiä lehtisiä, jotka hyökkäsivät korkea-arvoisia henkilöitä vastaan. Tacituksen mukaan ne oli tähdätty kritisoimaan Tiberiuksen julmuutta, ja ylimielisyyttä äitiään kohtaan (Ann. 1.72.5). Jo tällöin olisi siis mahdollisesti esiintynyt erimielisyyttä Livian ja Tiberiuksen välillä. Suetonius kertoo myös monista runomuotoisista iskulauseista Tiberiusta vastaan, joista yhteen liittyy sekä hän, että Livia:

Asper et immitis, breviter vis omnia dicam?

*Dispeream, si te mater amare potest*¹² (Suet. Tib. 59.1.)

Baumanin mukaan se, että Tiberius kielsi kaikki Livialle esitetyt julkiset tunnustukset oli vain kaikkein näkyvin merkki syvästä eripurasta äidin ja pojan välillä. Veto-oikeus saattoi sulkea virallisen tien, mutta vaikka Liviasta ei voinut tulla kanssahallitsijaa lain mukaan, hän voi ainakin olla sitä käytännössä. (Bauman 133.)

Livian suuri vaikutusvalta alkoi johtaa suhteen viilentymiseen, ja Tiberiuksen kielteiseen asenteeseen äitiään kohtaan. Hän piti vaarallisena sitä, että Livian asema oli niin vankka, sillä katsoi sen pienentävän hänen omaa vaikutusvaltaansa.

---

¹² Sinä julma hirviö, haluatko että sanon kaiken lyhyesti? Minut saa tuomita tuhoon, jos edes oma äitisi vielä pystyy rakastamaan sinua.

Suetonius kertoo Tiberiuksen suhtautumisesta äitiinsä seuraavaa:

Matrem Liviam gravatus velut partes sibi aequas potentiae vindicantem, et congressum eius assiduam vitavit et longiores, secretioresque sermones, ne consiliis, quibus tamen interdum et egere et uti solebat, regi videretur. Tulit etiam perindigne actum in senatu, ut titulis suis quasi "Augusti," ita et "Liviae filius" adiceretur. Quare non "parentem patriae" appellari, non ullum insignem honorem recipere publice passus est; sed et frequenter admonuit, maioribus nec feminae convenientibus negotiis abstinere, praecipue ut animadvertit incendio iuxta aedem Vestae et ipsam intervenisse populumque et milites, quo enixius opem ferrent, adhortatam, sicut sub marito solita esset¹³. (Suet. Tib. 50. 2-3)

Myöhemmin Suetoniuksen mukaan nousi vallalle Tiberiuksen avoin vihamielisyys Liviaa kohtaan, joka sai alkunsa siitä, kun Livia painosti Tiberiusta nimittämään juuri kansalaisuuden saaneen miehen tuomariksi. Tiberius suostui vaatimukseen sillä ehdolla, että virkaan lisättäisiin: "keisarin äiti pakotti keisarin tekemään valinnan". Livia menetti malttinsa ja levitti tekaistuja, vanhoja kirjeitä, joissa Augustus kritisoi Tiberiuksen itsepäistä ja vastahakoista luonnetta. (Suet. Tib. 51.) Jotkut Suetoniuksen lähteistä pitivät juuri tätä Tiberiuksen myöhemmän Roomasta lähdön pääsyyinä. Suetonius jatkaa, että lähtönsä jälkeen Tiberius näki äitinsä vain kerran muutaman tunnin ajan. Kun Livia sairastui pian tuon jälkeen Tiberius ei edes vaivautunut tapaamaan häntä. (Suet. Tib. 50.2-51.2; Bauman 137.)

Vidén tuo kuitenkin keskeisenä esille, että Suetoniuksella ei esiinny muita mainintoja Livian vallanhalusta kuin juuri edellä lainattu kappale 50 Tiberiukselta kertovassa kirjassa. Siinäkin on huomattava tausta, jota ilman sitä ei voida ymmärtää oikein: Suetonius on kyseisessä kappaleessa kertomassa Tiberiuksen luonteesta, jolle oli tyypillistä vihamielisyys omia sukulaisiaan kohtaan. Suetonius ei siis ole sitä mieltä, että Livia oli vallanahne, vaan että Tiberiusta vaivasivat

¹³ Harmistuneena äitiinsä Liviaan ikään kuin tämä olisi vaatinut itselleen yhtäläistä osuutta vallasta hän vältteli yhtämittäisiä kokouksia sekä pitkiä, salaisia keskusteluja tämän kanssa, ettei näyttäisi siltä, että Livian neuvot, joita hän kuitenkin vähän väliä kaipasi ja seurasi, ohjaisivat häntä. Hän piti lisäksi arvoa alentavana senaatin määräystä, että hänen kunnianimeensä lisättäisiin "Augustuksen poika" tai "Livian poika". Tämän vuoksi hän ei sallinut, että Liviaa kutsuttaisiin "isänmaan vanhemmaksi", tai että hän vastaanottaisi mitään huomattavaa julkista kunnianosoitusta. Sen sijaan hän usein neuvoi Liviaa, että tämä pysyttelisi erossa merkittävistä asioista jotka eivät naiselle kuulu. Erityisesti sen jälkeen kun hän sai tietää, että Livia oli ollut paikalla, kun Vestaalien talon lähellä oli ollut tulipalo, ja hän oli siellä kehottanut kansaa ja sotilaita tekemään työtä kovemmin, aivan kuin hänellä oli ollut tapana tehdä aviomiehensäkin aikana.

hänen viittauksensa, että valta tulisi jakaa yhtäläisesti heidän välillään. Vidén korostaa, että Suetonius kuvasi tässä Tiberiusta huonossa valossa, ei Liviaa. (Vidén 84.)

Syitä Tiberiuksen ja Livian välien kylmenemiseen ei tiedetä. Siihen varmasti osaltaan vaikutti Livian hankaluus Tiberiusta kohtaan, mutta se tuskin oli ainoa syy. Tiberius kuitenkin selvästi suhtautui Liviaa kohtaan kylmästi. Bauman on myös sitä mieltä, että Livia olisi ollut osallisena vuonna 21 jKr. tapahtuneessa teloituksessa, jonka uhriksi joutui Clutorius Priscus. Priscus oli jo aiemmin voittanut Tiberiukselta palkinnon kirjoittamastaan elegiasta, joka kertoi Germanicuksesta. Tuolloin Tiberiuksen poika Drusus oli sairaana, ja Priscus kirjoitti myös hänestä runon, jonka esittäisi, jos Drusus kuolisi. Drusus kuitenkin parantui, mutta siitä huolimatta Priscus halusi esittää runonsa matroonien tapaamisessa erään Vitellian kotona. Runosta kantautui kuitenkin tieto erään valtion ilmiantajan korviin ja hän päätti tutkia asian. Vitellia kielsi koskaan kuullessaan runoa, mutta muut paikallaolleet saatiin peloteltua todistamaan. Priscus sai syytteen mustan magian harjoittamisesta, ja hänen katsottiin langettaneen kirouksen Druksen päälle. Senaatti tuomitsi hänet kuolemaan ja tuomio pantiin täytäntöön heti, jotta tuollaisesta miehestä päästäisiin eroon. Tiberius oli tuolloin itse poissa Roomasta ja hän oli hyvin huolestunut kuullessaan tapuksesta. Hän oli aiemmin nimennyt Priscuksen lupaavaksi mieheksi, mutta joku oli käyttänyt hyväksi hänen poissaoloaan. Hän osoitti tyytymättömyytensä asettamalla säännön, jonka mukaan tuomion julistamisen ja täytäntöönpanon välillä tuli vastedes olla kymmenen päivän tauko, jonka aikana hallitsijalla oli mahdollisuus puuttua tuomioon, jos hän niin halusi. (Bauman 134.)

Livian suhde tapahtumaan vaikuttaa hieman hataralta. Bauman kuitenkin perustelee Livian osallisuutta asiaan sillä, että mies joka syytteet senaatissa esitti, oli jo valittu tuleva konsuli D. Haterius Agrippa, sekä Germanicuksen, että Druksen ystävä (Tac. Ann. 2.51). Hän oli myös Q. Haterius Agrippan poika, jonka hengen Livia oli pelastanut vuonna 14 jKr. (Tac. Ann. 1.13.4-7). Q. Haterius oli maksanut osan velastaan vuonna 16 jKr. tukiessaan Livian poliittisia pyrkimyksiä ja nyt hänen pojallaan oli mahdollisuus maksaa velasta loppukin.

Baumanin mukaan Livian osuus asiassa oli yleisesti tiedossa, sillä ne paikallaolleet matroonat, jotka suostuivat todistamaan (Tac. Ann. 2.49.3), tiesivät juuri minkälaisen painostuksen alaisiksi he olivat joutuneet. (Bauman 134-135.)

Tacitus esittää Livian vallanhimoisena äitinä, joka vaati pojaltaan tunnustusta tärkeästä asemastaan ja pyrki kaikin tavoin osoittamaan omaa paremmuuttaan poikaansa nähden. Tacitus kuitenkin tulee myöntäneeksi, että Livian vaikutus Tiberiukseen ei ollut suinkaan huono asia. Tacitus nimittäin kertoo, että Livian kuoleman jälkeen valtion asiat ajautuivat sekasorron partaalle. Hän kertoo, että Livia oli eläessään tarjonnut turvaa, sillä Tiberius oli äidilleen ehdottoman kuuliainen. Edes Sejanus ei ollut uskaltanut uhmaamaan hänen tahtoaan. (Tac. Ann. 5.3.) Niiden kahdeksan vuoden aikana, jotka Tiberius hallitsi Livian kuoleman jälkeen tapahtui Tacituksen mukaan Roomassa enemmän teloituksia ja murhia kuin koskaan aikaisemmin, eivätkä Tiberiuksen julmuudelta olleet turvassa edes ylhäisimmäkään kansalaiset.

9.1 LIVIA JA AGRIPPINA – KEISARIPERHEEN SISÄINEN RIITA

Agrippina oli Julian ja Agrippan lapsi, ainoa joka kaikista viidestä selvisi hengissä Tiberiuksen valtakaudelle asti. Hän nai vuonna 5 jKr. Germanicuksen, Livian pojanpojan. Vuotta aikaisemmin Germanicuksesta oli adoption kautta tehty seuraajaehdokas. Agrippina ja Germanicus olivat naimisissa 14 vuotta ja saivat 9 lasta. Meille heistä ovat tuttuja Nero Caesar, Drusus Caesar, Gaius (Caligula), Julia Agrippina, Julia Drusilla ja Julia Livilla. Tiberiuksella oli kuitenkin omakin poika, Drusus, hänen avioliitostaan Vipsania Agrippinan kanssa. Hän oli naimisissa serkkunsa Livillan kanssa. Riidan taustalla piilee ajatus, että Tiberius ja Livia olisivat suosineet Drususta, Germanicuksen kustannuksella. Germanicus ja Agrippina molemmat korkeampaa syntyperää, eli läheisempää sukua Augustukselle, kuin Drusus ja tämän vaimo Livilla. (Tac. Ann. 2.43.) Tacitus teki näin selväksi, että Livia oli näin jälleen osoitettu heikommaksi, *spreverat ut inparem*, eikä hän pitänyt siitä. (Bauman 141.) Kun Germanicus kuoli vuonna 19

jKr., Liviaa ja Tiberiusta syytettiin sen järjestämisestä. Agrippina esitti syytteitä julkisesti, ja aiheutti näin riidan syttymisen.

Vuonna 23 jKr. tapahtui muutos niin Agrippinan, kuin Tiberiuksenkin elämässä. Drusus, Tiberiuksen poika kuoli, minkä ansiosta Agrippinan pojista tulisi mitä todennäköisemmin Tiberiuksen seuraajia. Tältä näytti ainakin *Domuksen* Julius-sukuisten jäsenten silmissä. Samana vuonna tapahtui myös Sejanuksen vallan kasvu, mikä lähestulkoon vei hänet vallan huipulle. Agrippina aloitti lähes poliittisen puolueen, *Partes Agrippinae* (Tac. Ann.4.17.4), jonka perusajatukseksi tuli Julius-suvun paremmuus Claudius-sukuun nähden. Agrippina ja hänen kannattajansa keskittivät kaiken tarmonsä siihen, että jostakin Agrippinan ja Germanicuksen pojasta tulisi seuraava hallitsija. Tähän asti perheen sisäisenä pidetty asia paisui nyt lähes koko julkisen elämän kattavaksi vedenjakajaksi. Samalla keisariperheen sisäisistä asioista tehtiin valtion rikosoikeudellisia asioita, joita hoidettiin pääasiassa senaatin istunnoissa. (Bauman 143.)

Tacitus tiesi hyvin tästä keisariperheen jakautuneisuudesta (Tac. Ann. 4.12). Se saattoi olla ainakin osasyynä Tiberiuksen vetäytymiselle Roomasta vuonna 26 jKr. Riidat keisariperheen sisällä olivat käyneet yhä julkisemmiksi, ja kahden vahvan naisen vihanpito vaikutti varmasti kaikkien elämään. Livialla ja Agrippinalla oli kaikkien erimielisyyksiensä vuoksi ainoastaan yksi yhteinen piirre; molemmat kieltäytyivät käyttämästä naisellisia avujaan poliittisena aseena. Molemmat olivat tunnettuja *pudicitiastaan*, mutta se ei vähentänyt vihamielisyyttä, joka naisten välillä vallitsi. (Bauman 130.)

9.2 TIBERIUKSEN VETÄYTYMINEN CAPRILLE

Vuonna 26 jKr. Tiberius päätti yhtäkkiä jälleen vetäytyä pois Roomasta, nyt Caprille, mielihuvilalleen. Tämän poistumisen syytä ei tiedetä varmasti, mutta arvailujahan voidaan aina esittää. Todennäköisesti Livian vallanhaku ei sitä aiheuttanut, vaikka Suetonius ja Tacitus esittävätkin sen syyksi (Suet. 3.50-51, Tac. 4.57), sillä Tiberius oli tähänkin asti saanut pidettyä Livian pyrkimykset

aisoissa. Lähteistä ei käy ilmi, että Livia olisi mitenkään hyötynyt Tiberiuksen lähdöstä. Syynä Tiberiuksen lähtöön on selitetty olleen myös psykologiset tekijät. Hän muuttui iän mittaan yhä syrjään vetäytyneemmäksi ja alkoi karttaa ihmisten seuraa ja etenkin Rooman seurapiirejä. Missä määrin Livian ja Agrippinan välinen riita vaikutti hänen päätökseensä on myös epäselvää. Tiberiuksen lähdön jälkeen hänen ja Livian välit kuitenkin viilentyivät, sillä Tiberiuksen lisääntynyt kammo ihmisiä kohtaan piti hänet visusti poissa Roomasta. Livia sairastui kohtalokkaasti vuonna 29 jKr. ja vaikka hän jo tunsii loppunsa olevan lähellä, hän jaksosi silti jakaa hautajaisiaan koskevia määräyksiä. Tiberius ei kertaakaan tullut sairaan äitinsä luo eikä pystynyt voittamaan inhoaan Roomaa kohtaan edes saapuakseen hänen hautajaisiinsa. (Suet. Tib. 51.2.) Niinpä Livian hautajaispuheen piti hänen pojanpoikansa Gaius, josta myöhemmin tuli keisari Caligula (Tac. Ann. 5.1, Suet. Cal.10).

9.3 LIVIAN KUOLEMA

Livia kuoli vuonna 29 jKr., 86-vuotiaana. Hänet haudattiin senaatin kustannuksella, suhteellisen vaatimattomin menoin Augustuksen mausoleumiin. Koska Tiberius ei saapunut paikalle hautajaispuheen piti Livian lapsenlapsenlapsi ja tuleva keisari Gaius Caligula.

Senaatti määräsi naisille vuoden suruajan, mutta antoi Tiberiukselle luvan olla poissa hautajaisista julkisten asioiden vaatiessa. (Bauman 132.) Hautajaisista poisjäämisen lisäksi hän jätti toteuttamatta Livian testamentissaan esittämät toiveet, jotka pani toimeen vasta Gaius Caligula. Senaatti äänesti, että Livia kohotettaisiin jumalaksi ja että Livian hyvien tekojen kunniaksi rakennettaisiin riemukkaari. Mutta Tiberius lupasi huolehtia kaaren maksamisesta itse ja antoi asian unohtua kaikessa hiljaisuudessa. Tiberius oli nähtävästi päättänyt, ettei antaisi Livian tulla instituutioksi, ja hän oli valmis tekemään kaikkensa, ettei se onnistuisi. Tiberius jätti toteuttamatta myös muut senaatin Livialle määräämät kunnianosoitukset: Tiberius kielsi jumalaksi kohottamisen vedoten siihen, että Livia oli itse elinaikanaan ollut vahvasti sitä vastaan. (Tac. Ann. 5.2.1; Cass. Dio

58.2.2.) Jumalaksi kohottamisen toteutti vasta Claudius vuonna 42 jKr., 12 vuotta Livian kuoleman jälkeen. Sillä hän halusi pönkittää omaa asemaansa valtion johdossa. Palatinukselle rakennutettuun Augustuksen temppeliin pystytettiin nyt myös Livian kulttipatsas ja Vestan neitsyet hoitivat hänen kunniaksaan tehtävät uhritoimitukset. Livia ei tällöinkään saanut omaa temppeliä, vaan jakoi Palatiumilla olevan temppelin Divus Augustuksen kanssa. (Cass. Dio 60.5.2.) Tämänkin virallisen tunnustuksen saaminen kesti kauan ja hänestä olisi muuten tullut Rooman historian ensimmäinen jumalattareksi kohotettu nainen, mutta Caligula ehti ensin suoda tuon kunnian sisarelleen sitä ennen. (Suet. Gal. 23.2; Bauman 136/138.) Tiberius kielsi senaatille osoitetulla kirjeellään myös Livian osaksi esitetyt kunnianosoitukset ja halveksi senaattoreita *amicitias muliebres* –suhteista, ystävyyksistä naisten kanssa, minkä Tacitus käsitti viittaukseksi C. Fufius Geminukseen, joka oli konsulina Livian kuolinvuonna, ja jonka sanottiin olevan virkauransa kehityksestä kiitollisuudenvelassa Livialle. Livia oli nimittäin hänen vaimonsa Mutilia Priscan ystävätär, ja olisi siitä syystä pyrkinyt edistämään hänen miehensä uraa. Seuraavana vuonna Geminusta syytettiin valtionpatoksesta, ja hän teki itsemurhan. Myös hänen vaimonsa surmasi itsensä senaatin istuntosalissa. (Suet. Tib. 51.2; Tac. Ann. 5.1-3, 6.10.1; Cass. Dio 58.2.1-3a, 4.5-7; Bauman 136-138.)

Liviasta tuli kuolemansa jälkeen poliittinen pelinappula. Sen lisäksi, että hänen ystäviänsä vastaan hyökättiin oli olemassa vastakkaisia tahoja, jotka pyrkivät hänen välittömään jumalaksi kohottamiseensa juhlistamalla hänen syntymäpäiväänsä. Monet pappiskollegiot ottivat tavaksi juhlistaa hänen syntymäpäiväänsä. Kun juhlaa pidettiin vuonna 32, M. Cotta Messalinus joutui vaikeuksiin kutsuessaan juhlaa *novendalis cena* –nimellä, mikä oli tavallisen ihmisen kuoleman jälkeen pidettävä pienimuotoinen juhla. Hän antoi näin ymmärtää, että koska Liviaa ei oltu kohotettu jumalaksi hän ei ollut sen erikoisempi kuin kuka tahansa kansalainen, eikä hänen syntymäpäiväänsä ollut sen tärkeämpi kuin hautajaisjuhla normaalisti oli. Cottaa syytettiin valtionpetoksesta, *crimen maiestatis*, ja syytteellä pyrittiin siihen, että sen onnistuessa Livia kohotettaisiin jumalaksi sittenkin. Mutta Tiberius kuittasi asian, ettei juhliissa vapaasti sanottuja asioita tulisi käsitellä rikoksena. (Bauman 132-33.)

10. LIVIA- MYRKYTTÄJÄ ?

Livian korkea asema valtiossa toi hänelle arvostuksen lisäksi myös poliittisia vastustajia. Augustuksen seuraajaehdokkaiden kuolemat tekivät järjestään tietä Tiberiukselle, mikä herätti kysymyksiä kansalaisten keskuudessa. Niiden katsottiin sattuneen liiankin sopivasti Livian poliittiset päämäärät huomioonottaen, mistä monet hänen vastustajansa saivat aiheen syyttää häntä kuolemien järjestämisistä. Marcelluksen, sekä Gaius ja Lucius Caesarin kannattajat purkivat turhautumistaan syyttelemällä Liviaa osallisuudesta, ja samaa rataa jatkettiin kaikkien muidenkin kuolemantapausten yhteydessä. Bauman mainitsee teoksessaan (s.18), että tällaiset syytökset olivat tuttuja roomalaisessa poliittisessä elämässä vanhastaan. Poliittisia vastustajia pyrittiin mustamaalaamaan järjestelmällisesti: miehiä syytettiin usein osallisuudesta salaliittoon, *coniuratio*, naisia puolestaan siveettömyydestä, *impudicitia*, tai myrkyttämisestä, *veneficium*. Oliko Livian kohdalla kyse poliittisesta mustamaalaamisesta, vai oliko syytöksille olemassa perusteita? Tarkastelen seuraavassa erikseen kutakin kuolemantapausta, jonka yhteydessä Liviaa on syytetty osallisuudesta. Tuon esiin Tacituksen, Suetoniuksen, Cassius Dion, Velleius Paterculuksen, Valerius Maximuksen sekä Senecan versiot, ja tutkin löytyykö niistä päteviä perusteita syytöksille.

10.1 MARCELLUS

Marcellus, Augustuksen sisaren Octavianin poika, oli ensimmäinen Augustuksen seuraajaehdokkaaksi. Hän kunnostautui sotapäällikkönä, kuului Juliusten arvostettuun sukuun ja sai nuoresta iästään huolimatta paljon poliittisia kannattajia. Hän nai Augustuksen tyttären Julian, mikä merkitsi hänet varmaksi seuraajaehdokkaaksi. Marcelluksen poliittinen voittokulku jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä hän kuoli 20-vuotiaana, vuonna 23 eKr. Hänen kannattajajoukkonsa pettymys oli sanoin kuvaamaton, eikä kuolemaa haluttu hyväksyä. Octavianin suunnaton suru tuli aikalaisille tutuksi.

Pettyneet kannattajat syytivät Liviaa ja Tiberiusta, sillä heidän osakseen näytti nyt lankeavan Octavialle ja Marcellukselle tarkoitettu rooli. Octavian katkeruudesta Liviaa kohtaan kertoo Seneca (Dial. 6.2.5), joka mainitsee vihan kohdistuneen myös kaikkia muita äitejä kohtaan, joiden lapset vielä olivat elossa. Cassius Dio kertoo syytöksistä Liviaa kohtaan:

Αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιουία τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκέλλου ἔσχευ, ὅτι τῶν υἱέων αὐτῆς προετετίμητο· ἐς ἀμφίβολον δ' οὖν ἡ ὑποψία αὕτη καὶ ὑπ' ἐκείνου τοῦ ἔτους καὶ ὑπὸ τοῦ ἔπειτα, οὕτω νοσοδῶν γενομένων ὥστε πάνυ πολλοὺς ἐν αὐτοῖς ἀπολέσθαι, κατέστη¹⁴. (Cass. Dio 53.33.4-5)

Dion kertomuksesta saa selkeästi sen kuvan, että hän ei uskonut noiden syytösten olleen tosia. Kukaan muu tarkastelemistani kirjailijoista ei mainitse minkäänlaisista syytöksistä Liviaa kohtaan kuoleman yhteydessä (Suet. Aug. 63; Vell. 2.93). Valerius Maximus ei mainitse koko tapausta lainkaan. Senecan tekstissä Octavian katkeruudesta ei myöskään käy ilmi hänen syyttäneen Liviaa mistään siihen viittaavasta. Tacituksen vaikeneminen Livian osuudesta Marcelluksen kuoleman yhteydessä (Ann. 2.41) puhuu ehdottomasti sen puolesta, että Liviaa ei todellisuudessa pidetty syypäänä. Tacitus ei varmasti olisi jättänyt näin oivaa tilaisuutta Livian parjaukseen käyttämättä, jos olisi löytänyt siihen pieniäkään perusteita.

10.2 GAIUS JA LUCIUS CAESAR

Gaius ja Lucius olivat Augustuksen tyttären Julian ja M. Agrippan poikia, jotka Augustus adoptoi perheeseensä vuonna 4 eKr. He saivat tuolloin lisänimekseen Caesar. Gaius oli veljeksistä vanhempi, ja hänestä tuli seuraava potentiaalinen seuraajaehdokas. Hän menestyi politiikassa ja kunnostautui sodissakin. Ratsuväki valitsi hänet johtajakseen jo vuonna 6 eKr., mutta Gaius oli tuolloin vasta 14-vuotias ja liian nuori nimitettäväksi mihinkään viralliseen asemaan. Hyvitykseksi

¹⁴ Liviaa syytettiin nyt Marcelluksen kuoleman tuottamisesta, koska hänet oli asetettu Livian omien poikien edelle. Mutta tämän syytöksen oikeellisuudesta tuli kyseenalainen siitä syystä, että sekä tuo vuosi, että seuraava osoittautuivat niin epäterveellisiksi, että paljon ihmisiä menehtyi niiden aikana.

kannattajille Augustus nimitti hänet nuorison johtajaksi, *princeps iuventutis*, mikä käy ilmi piirtokirjoituksista (esim. CIL VI 884; Mon. Ancy. 14). Gaius kuitenkin kuoli jo vuonna 4 jKr., 24-vuotiaana, suosionsa huipulla. Veljeksistä nuorempi, Lucius oli kuollut jo 18 kuukautta aikaisemmin, vuonna 2 jKr. Augustus menetti jälleen kerran seuraajansa ja kansa tulevan johtajansa.

Pettyneet kannattajat näyttävät jälleen syyttäneen Liviaa siitä, että hän oli raivannut kilpailijat Tiberiuksen tieltä. Cassius Dio ja Tacitus mainitsevat, että syytteitä häntä kohtaan esitettiin molempien kuolemien yhteydessä. Tacituksen antama syy (Ann. 1.3) poikien kuolemille, *mors fato propera vel novercae Liviae dolus*, ennaaikainen kohtalo tai äitipuolen Livian petos, kertoo selvästi Tacituksen kannan asiassa. Koska Livia oli *noverca*, äitipuoli, oli mikä tahansa mahdollista - paha äitipuoli oli kansan keskuudessa yleisesti tunnettu fraasi. Cassius Dio puolestaan kertoo kuolemista seuraavaa:

πάντ' οὖν εὐθὺς τὰ τῆς ἀρχῆς ἀφεῖς ἐς Λυκίαν ἐν ὀλκάδι παρέπλευσε, κἀνταῦθα ἐν Λιμύροις μετέλλαξε. πρὶν δὲ ἢ τελευτῆσαι αὐτὸν ὁ Λούκιος ἐν Μασσαλία προαπέσβη· -- ἀπέθανε δὲ ἐξαίφνης νοσήσας, ὥστε ἐπ' ἀμφοτέροις σφίσι τὴν Λιουίαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ὁ Τιβέριος ἐς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Ῥόδου ἀφίκετο, ὑποπτευφῆναι¹⁵. (Cass. Dio 55.10a.9-10.)

Dio ei vahvista, mutta ei myöskään suoranaisesti kumoa syytteitä, hän vain kertoo, että sellaisia esiintyi. Muilla kirjailijoilla syytteitä Liviaa kohtaan ei sen sijaan esiinny. He ovat vain lyhyesti maininneet kuolemista, ja syyttäneet ainoastaan kohtaloa (Suet. Aug. 65 ; Vell. 2.102.3). Valerius Maximuksella sekä Senecalla ei esiinny mainintaa koko kuolemantapauksista. Onkin syytä olettaa, että syytteet Liviaa kohtaan on keksitty myöhemmin, kun Tiberiuksen valtaannousu varmistui ja niitä levitettiin vasta kauan Livian kuoleman jälkeen. Pojat kuolivat kaukana Roomasta, mikä vähentää osaltaan syyteiden uskottavuutta, sillä apureita olisi tarvittu paljon ja niin laaja hanke olisi varmasti huomattu poikia ympäröivien kannattajien keskuudessa.

¹⁵ Niinpä Gaius luopui välittömästi kaikista virkaansa kuuluvista velvollisuuksista ja lähti kauppalaivalla Lyciaan, missä hän kuoli, Limyrassa. Mutta vieläpä ennen Gaiuksen kuolemaa Luciuksen elämänsä hiipunut Massiliassa. --Hänen kuolemansa johtui äkillisestä sairaudesta. Molempien kuolemantapausten yhteydessä epäilykset liittyivät Liviaan, ja osaksi siitä syystä, että juuri samoihin aikoihin oli Tiberius palannut Rhodokselta Roomaan.

10.3 AUGUSTUS

1.heinäkuuta 13 jKr. pidettiin Roomassa juhlat, joissa Tiberius vihittiin Augustuksen kanssahallitsijaksi. Seuraavan vuoden toukokuussa Tiberius lähti matkalle Illyricumiin, ja Augustus ja Livia lähtivät häntä saattamaan. He jäivät Beneventumiin ja siirtyivät sieltä Nolaan, missä Augustus sairastui ja kuoli pian. Liviaa syytettiin myöhemmin myös Augustuksen lopun jouduttamisesta, ja syytä Livian osallisuudesta Augustuksen lopun jouduttamiseen on haettu siitä, että Livia olisi saanut tiedon Augustuksen suunnitelmista vierailta Agrippa Postumuksen luona Planasiassa heidän matkansa yhteydessä (esim. Cass. Dio 66.30.1-2). Augustuksen olisi tuolloin ollut määrä yrittää viimeisen kerran hieroa sovintoa Agrippan kanssa, ennen kuin päättäisi lopullisesta seuraajasta. Livia olisi syytösten mukaan pitänyt Agrippaa uhkaajana Tiberiukselle, ja päättänyt sen vuoksi surmata Augustuksen, ettei hän pääsisi muuttamaan mitään, minkä seurauksena Tiberiuksen asema tulisi uhatuksi.

Tacitus kertoo Augustuksen huonontuneen tilan yhteydessä Liviaan kohdistuneista syytteistä seuraavasti:

--quidam scelus uxoris suspectabant¹⁶. (Tac. Ann. 1.5)

Hän kertoo syyksi, että Livia olisi kuullut ystävättäreltään Marcialta, Augustuksen uskotun Fabius Maximuksen vaimolta, että Augustus oli vierailut Agrippa Postumuksen luona häneltä salassa. Cassius Diokin esittää samansuuntaisen väitteen (56.30) ja sanoo, että joitaikin epäilyksiä kohdistui Liviaan juuri samasta syytä kuin Tacituskin esittää. Dion versiosta käy kuitenkin ilmi, että hän ei itse ollut varma siitä, mikä lopulta oli totuus, sillä hän sanoo:

δείσασα γάρ, ὡς φασι, μὴ καὶ ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ αὐτὸν καταγάγη, οὐκὰ τίνα ἐπὶ δένδροις ἔτ' ἐπόντα,¹⁷-- (Cass. Dio 56.30.2.)

¹⁶ --jotkut epäilivät hänen vaimonsa tehneen rikoksen.

¹⁷ Sillä, jotkut sanovat, että hän olisi pelännyt, että Augustus toisi hänet mukanaan ja tekisi hänestä yksinvaltiaan ja siksi myrkytti viikunoita...

Hänen mukaansa Livia olisi myrkyttänyt viikunoita puusta, josta Augustuksella oli tapana niitä poimia, ja sitten tarjosi niitä hänelle syötäväksi. Hänen mukaansa ”tästä, tai jostain muusta syystä” Augustus sairastui ja myöhemmin menehtyi. Lähempänä Augustuksen aikaa kirjoittaneilla kirjailijoilla kyseisiä vihjauksia ei kuitenkaan esiinny. Suetonius (Aug. 99) kertoo hänen kokeneen helpon kuoleman ilman suuria tuskia, juuri kuten hän aina oli toivonutkin käyvän. Livian osallisuudesta hän ei esitä minkäänlaista vihjaustakaan. Sen sijaan hän kertoo Augustuksen lausuneen viimeiset sanansa Livialle, mikä omalta osaltaan kertoo heidän lämpimästä suhteestaan. Myöskään Velleius Paterculuksella (2. 123) ei Livian mahdollisesta osallisuudesta esiinny minkäänlaista mainintaa. Hän, kuten Suetoniuskin, mainitsevat sitä vastoin Augustuksen sairastaneen jo pidemmän aikaa, mutta hän pystyi silti hoitamaan kunniakkaasti velvollisuutensa loppuun. Molemmissa lähteissä kerrotaan myös, että Tiberius tapasi Augustuksen elossa ja sai häneltä vielä ohjeita, ennen kuin hän sitten menehtyi. Todennäköiseltä näyttää, että Augustuksen kuolema oli luonnollinen, eikä Livialla olisi näin ollen siihen mitään osuutta. Augustus oli jo vanhuuden heikentämä ja Tiberius oli hänen ehdoton seuraajansa: Agrippa Postumusta hän tuskin harkitsi vakavasti seuraajakseen, sillä Suetonius kertoo hänen sanoneen tästä lisäksi:

Cavit etiam s. c. ut eodem loci in perpetuum contineretur. Atque ad omnem et eius et Iuliarum mentionem ingemiscens proclamare etiam solebat: Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμειναι ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.
nec aliter eos appellare quam tris vomicas ac tria carcinomata sua¹⁸.
(Suet. Aug. 65.4.)

10.4 AGRIPPA POSTUMUS

Agrippa Postumus oli Augustuksen tyttären Julian ja M. Agrippan viimeinen poika, joka syntyi Agrippan kuoleman jälkeen vuonna 12 eKr. Hän oli nuoresta pitäen epävakaa, mutta kuitenkin Julius-sukua, mikä takasi hänelle suuren

---

¹⁸ Augustus varmistui myös senaatin määräyksellä, että Agrippaa pidettäisiin samassa paikassa ikuisesti. Ja jokaiseen mainintaan joko hänestä tai Julioista hänellä oli tapana jopa huudahtaa vaikeroiden: ”Kunpa en koskaan olisi mennyt naimisiin ja kunpa en koskaan olisi saanut jälkeläisiä.” Eikä hän koskaan kutsunut heitä miksikään muuksi kuin kolmeksi paiseekseen ja kolmeksi haavaumakseen.

poliittisen kannatuksen. Häneen kohdistettiin nyt kaikki toivo saada Augustukselle Julius-sukuinen seuraaja. Augustus adoptoi hänet samaan aikaan kuin Tiberiuksen, vuonna 4 jKr. Suetonius kertoo (Aug. 65.4), että Augustus joutui kuitenkin pian pettymään Agrippaan ja lähettämään hänet Surrentumiin *ob ingenium sordidum ac ferox*, hänen alhaisen makunsa ja julmuutensa vuoksi. Siellä Agrippa osoittautui yhtä hankalaksi, kuin hänen äitinsä Julia oli ollut, ja lisäksi hän kävi päivä päivältä hullummaksi, minkä vuoksi Augustus joutui karkottamaan hänet Surrentumista Planasian saarelle maanpakoon vuonna 7 jKr. ja asetti hänelle vartijat. Hän vietti maanpaossa 7 vuotta, ennen kuin hänet murhattiin pian Augustuksen kuoleman jälkeen vuonna 14.

Agrippa Postumuksen surmasi *tribunus militum*, sotatribuuni, joka oli asetettu häntä vartioimaan. Hän oli saanut Augustuksen nimissä kirjoitetun kirjeen, jossa häntä käskettiin tekemään teko. Liviaa syytettiin tuon kirjeen kirjoittamisesta, mutta sen todellisesta lähteestä ei olla kuitenkaan varmoja. Tacitus ei usko Augustuksen antaneen määräystä vaan hänen mielipiteensä asiasta on:

Propius vero Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti et invisivi iuvenis caedem festinavisse¹⁹. (Tac. Ann. 1.6)

Cassius Dio puolestaan sanoo suoraan, että Tiberius oli aiheuttanut Agrippan kuoleman (Cass. Dio 57.3.5-6). Dio lisää, että Tiberius antoi miestensä keksiä omat versionsa tapahtumista, minkä avulla Dio selittää asiasta liikkuneet erilaiset versiot. Hänen mukaansa jotkut miehistä sanoivat Augustuksen surmauttaneen Agrippan juuri ennen kuolemaansa. Jotkut taas väittivät vartijan surmanneen hänet omalla vastuullaan joinenkin vallankumouksellisten aikeiden vuoksi. Jotkut lisäksi väittivät Livian määränneen surmasta Tiberiuksen sijaan. (Cass. Dio 57.3.6.) Suetonius puolestaan myöntää, että kirjeen kirjoittajasta ei koskaan ole ollut varmuutta:

--quos codicillos dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultus post se subduceret; an nomine Augusti Livia et ea

---

¹⁹ Pikemminkin Tiberius ja Livia, ensimmäinen pelosta ja toinen äitipuolelle ominaisesta vihasta, olivat kiirehtineet murhaamaan nuorukaisen, jota he epäilivät ja vihasivat.

conscio Tiberio an ignaro, dictasset²⁰. (Suet. Tib. 22.)

Näissä kolmessa lähteessä kerrotaan myös senaatin istunnosta, jossa murha tuotiin julki. Kaikissa mainitaan Tiberiuksen kieltäneen osuutensa siihen. Velleius Paterculus kertoo edellisistä selvästi poikkeavan version (2.112.7). Hänen mukaansa Agrippa, joka oli alkanut näyttää todellisen luonteensa oli vieraantunut isästään (isäpuoli Tiberius) ja isoisästään (Augustus) ja että hän pian päivittäin kasvavien vikojensa vuoksi kohtasi hulluutensa arvoisensa lopun. Hän ei mainitse mitään murhasta, eikä siihen mahdollisesti syyllistyneistä henkilöistä. Livian ja Tiberiuksen syyllisyys saattaakin olla myöhempien aikojen keksimää, mutta Paterculuksen vaikeneminen saattaa johtua myös tapahtuman läheisyydestä. Hän ei ehkä halua ottaa kantaa. Agrippa oli kuitenkin senaatin määräyksestä karkotettu Planasiaan loppuelämäkseen, eikä Tiberiuksella tai Liviolla ollut varmasti aikomusta muuttaa tuota Augustuksen päätöstä. Agrippa ei näin ollen ollut todellinen uhka Tiberiuksen valtaannousulle, joten mitään selvää syytä ei ole löydettävissä sille, miksi heistä jompikumpi olisi murhan määrännyt.

10.5 GERMANICUS

Germanicus oli Livian toisen pojan Druksen, sekä Antonian, Octavianin tyttären yhteinen poika. Tiberius oli adoptoinut hänet Augustuksen pyynnöstä vuonna 4 jKr., jolloin hän oli 18-vuotias. Hän oli vuoden vanhempi kuin Tiberiuksen oma poika Drusus, joka oli syntynyt vuonna 14 eKr. hänen avioliitostaan Vipsania Agrippinan kanssa. Molemmat pojat kunnostautuivat sodissa, ja heiltä odotettiin paljon tulevaisuudessa. Germanicus meni naimisiin Agrippinan, Julian ja Agrippinan tyttären kanssa; niinpä sekä Germanicus, että hänen vaimonsa olivat Juliusten verisukulaisia. Germanicus nauttikin suuresta kansansuosioista. Hän kuitenkin kuoli nuorena, jo vuonna 19 jKr.

Agrippina, joka usein korosti olevansa Juliusten viimeinen jälkeläinen, syytti

---

²⁰ tästä kirjeestä ei kuitenkaan oltu varmoja oliko Augustus jättänyt sen poistaakseen tulevien erimielisyyksien aiheen, vai oliko Livia kirjoittanut sen Augustuksen nimissä joko Tiberiuksen kanssa tai hänen tietämättään.

kuolemasta suoraan Tiberiusta ja erityisesti Liviaa. Hän oli miehensä kanssa Syyriassa taltuttamassa kapinoivia maakuntia, kun Germanicus sairastui. Hän syytti julkisesti Syyrian maaherraa Gnaeus Pisoa ja tämän vaimoa Plancinaa myrkytyksestä, johon Livia ja Tiberius olisivat antaneet valtuutuksen. Plancina oli Livian hyvä ystävä ja Agrippina ei tullut toimeen kummankaan naisen kanssa. Tacitus kertoo ennen Germanicuksen kuolemaa:

*Divisa namque et discors aula erat tacitis in Drusum aut Germanicum studiis*²¹. (Tac. Ann. 43.)

Tällä hän perustelee kantansa, että Tiberius ja Livia eivät olisi pitäneet Germanicuksesta, vaan suosivat Drususta, joka oli heille läheistä sukua. Kun tieto Germanicuksen kuolemasta saapui Roomaan Tiberius ja Livia pystyivät Tacituksen mukaan vain vaivoin kätkemään ilonsa. He eivät näyttäneet julkisuudessa, mihin hän esittää syyksi joko sen, että he eivät katsoneet arvolleen sopivaksi surra kansan nähden, tai sen, että he ymmärsivät, että ihmisten tutkiskelu saattaisi paljastaa heidän vain teeskentelevän surevansa. (Ann. 3.3) Tacitus lisää, että he saattoivat estää myös Germanicuksen äitiä Antoniaa näyttäytymästä julkisuudessa, jotta kansa saisi sen kuvan, että he kaikki surivat yhtä kovasti. Kun Pison oikeudenkäynti koitti, Piso hyväksyi Tiberiuksen oikeudenkäyntinsä hoitajaksi ja Tacitus esittää syyksi seuraavaa:

*-- contra Tiberium spernendis rumoribus validum et conscientiae matris innexum esse; veraque aut in deterius credita iudice ab uno facilius discerni, odium et invidiam apud multos valere*²². (Tac. Ann. 3.10.)

Tacitus kertoo (Ann. 2.43) että jotkut uskoivat, että Tiberius olisi saanut ohjeet toiminnalleen Tiberiukselta, ja Plancina vastaavasti Livialta, jota naisille tyypillinen kateus ajoi vainoamaan Agrippinaa. Cassius Dio kertoo ainoastaan Livian ja Tiberiuksen olleen tyytyväisiä, kun Germanicus kuoli (57.18.6). Hän ei sen sijaan mainitse Livian ja Tiberiuksen mahdollisesta osallisuudesta

²¹ sillä hovi oli eripurainen ja salaisesti jakautunut Druksen ja Germanicuksen kannattajiin.

²² -- sitä vastoin hän tiesi, että Tiberius pystyi jättämään huomiotta huhupuheet ja oli lisäksi tietoinen äitinsä sekaantumisesta juoneen. Lisäksi yhden tuomarin oli helpompaa erottaa totuus yleisistä uskomuksista, kun taas laajemmalle joukolle merkitsivät enemmän viha ja pahansuopuus.

myrkytykseen. Yksityiskohdatkin vaihtelevat Tacituksen version kanssa, mikä puolestaan kertoo siitä, että ne eivät olleet yleisesti ihmisten tiedossa. Dion version mukaan Germanicuksen ruumis asetettiin esille Forumille Antiokiassa, ja siitä oli selvästi huomattavissa myrkytyksen merkit. Tacituksen version mukaan ruumiista ei ollut nähtävissä kuolinsyytä, vaan että merkkejä myrkystä löytyi vain Pison vastustajien mielestä (Ann. 2.73). Suetonius esittää puolestaan, että Tiberiusta syytettiin Germanicuksen murhauttamisesta, sillä uskottiin, että Tiberius ei pitänyt Germanicuksesta. Uskottiin, että Pisolla olisi ollut tallessa kirje, jossa Tiberius oli käskenyt häntä surmaamaan Germanicuksen, mutta että Tiberius oli vienyt sen häneltä ja pian surmauttanut Pison, ettei hän pääsisi kertomaan siitä kenellekään. Hän oli lisäksi nuhdellut ottopoikaansa jopa julkisesti senaatille ja vahvisti epäilyksiä vielä entisestään alkamalla myöhemmin vainota myös Germanicuksen leskeä Agrippinaa ja tämän lapsia. (Suet. Tib. 52.) Liviaa Suetonius ei asian yhteydessä mainitse lainkaan. Näyttääkin vahvasti siltä, että jos Germanicus todellakin kuoli myrkyn takia, ei Livia ainakaan ollut siihen osallisena. Se, että hän ei julkisesti näyttänyt suruaan näyttää olevan raskain syyte häntä vastaan, mutta hän ei tehnyt niin edes oman poikansa Drusuksen kuoltua, vaikka yksityisesti surikin sitä kauan. Seneca jopa kiitteli häntä tästä ominaisuudesta.

10.6 LIVIAN SUHDE KUOLEMIIN

Seuraavassa kuviossa on yhteenvetona esitetty Livian suhde kuolemiin. Olen eritellyt eri kirjailijoiden kertomukset omaksi sarakkeekseen, jotta kävisi selkeämmin ilmi, jos joku heistä syyttää Liviaa muita useammin. Olen merkinnyt X-merkillä ne kohdat, joissa Livian syyllisyyteen viitataan, vaikkakin vain huhupuheen muodossa. O-merkillä olen ilmaissut ne kohdat, joissa kirjailija kertoo Liviaan kohdistuneista huhuista, mutta kieltää niiden olevan tosia. Viivalla (—) olen merkinnyt ne kohdat, joissa kirjailija kertoo kyseisestä tapahtumasta, mutta ei mainitse Liviaa lainkaan. Näissä kohdissa voidaan mielestäni varovaisesti olettaa, että kirjailija ei uskonut Livian syyllisyyteen. Todennäköistä nimittäin on,

että hän olisi muuten siitä tekstissään maininnut. Tyhjäksi olen jättänyt kohdat, joissa kyseinen kirjailija ei mainitse lainkaan kyseistä kuolemantapausta, eikä siis voida tietää mitä mieltä hän siitä oli.

Olen valinnut antiikin auktoreista mukaan ne viisi, joilla esiintyy selkeitä mainintoja kuolemantapauksista. Näitä ovat Tacitus, Cassius Dio, Suetonius, Velleius Paterculus. Lisäksi olen ottanut mukaan Senecan, sillä hänen osuutensa Marcelluksen kuoleman kohdalla on merkittävä.

	TACITUS	CASSIUS DIO	SUETONIUS	VELL. PATERC.	SENECA
MARCELLUS	—	O	—	—	O
GAIUS CAESAR	X	X	—	—	
LUCIUS CAESAR	X	X	—	—	
AUGUSTUS	X	X	—	—	
AGRIPPA POST.	X	O	X		
GERMANICUS	X	—	O		

Kuvio 1. Tärkeimpien auktoreiden kannat Livian syyllisyydestä kyseisten kuolemantapausten yhteydessä.

Merkkien selitykset: Pitää Liviaa syyllisenä X
 Pitää Liviaa syyttömänä O
 Ei mainitse Liviaa —
 Ei mainitse koko taphtumaa (tyhjä)

Kuviosta käy ilmi, että Antiikin auktoreista Tacitus esittää eniten syytteitä Liviaa kohtaan. Viidessä kohdassa kuudesta hän antaa lukijoiden uskoa, että Livia oli syyllinen. Cassius Dio kertoo kolmessa tapauksessa Livian syyllisyydestä, eikä ainakaan vaivaudu kumoamaan syytteitä. Suetoniuksella esiintyy ainoastaan kerran, Agrippa Postumuksen kohdalla, maininta, jonka mukaan Livia saattaisi olla syyllinen. Siinäkin tapauksessa hän esittää totuudenmukaisesti, että todellista

asianlaitaa ei tiedetä. Velleius Paterculus puolestaan kertoo neljässä tapauksessa kyseisestä kuolemantapauksesta, mutta ei missään kohta mainitse Livian osallistuneen minkäänlaisiin salajuoniin, eikä hän kerro edes huhupuheista, joita olisi kerrottu. Seneca ei tuotannossaan ole laajemmin paneutunut kuolemantapauksiin; hänellä esiintyy maininta ainoastaan Marcelluksen kohdalla, ja siitä saa kuvan, että hän ei pitänyt Liviaa syyllisenä mihinkään.

Marcelluksen osalta Livian syyttömyys on täysin selvä. Varsinkin myöhemmin, kun Tiberiuksen valtaannousu lopulta kaikkien vastoinkäymisten jälkeen varmistui, alettiin Livian osuutta Marcelluksenkin kuoleman osalta miettiä uudelleen. Häntä syytettiin monien myöhemmin tapahtuneiden kuolemantapausten järjestämisestä ja nyt alettiin häntä syyttää myös Marcelluksen kuoleman aiheuttamisesta. Gaius ja Lucius Caesarin kohdalla selväksi tulee ainoastaan se, että niitä ihmisiä löytyi, jotka syyttelivät Liviaa. Pojat kuolivat kuitenkin kaukana Roomasta, ja olisi tarvittu valtava joukko apureita, jotta ne olisi saatu järjestettyä. Näyttää siis siltä, että Livia joutui poliittisen propagandan uhriksi, ja häntä alettiin turhaan syytellä poikapuoliensa kuolemista.

Augustuksen kohdalla Dio ja Tacitus mainitsevat syytteistä Liviaa kohtaan. Suetonius ja Velleius puolestaan eivät puhu niistä mitään. Olisin taipuvainen kallistumaan jälkimmäisten kannalle, sillä uskoisin heillä olevan luotettavampaa tietoa. He ovat selvästi puolueettomampia, kuin Tacitus ja Dio, ja lisäksi Velleius oli itse tapahtuman aikalainen. Hän olisi varmasti tiennyt, ja todennäköisesti myös kertonut, jos joitain syytöksiä olisi asian yhteydessä kerrottu.

Agrippa Postumuksen kohdalla Livian suhde kuolemaan näyttää kaikkein epäselvimmältä. Asiasta ei ilmeisesti koskaan saatu todellista varmuutta, ja jokaisella kirjailijalla esiintyy asiasta omanlaisensa versio. Tacituksen ja Suetoniuksen versioista käy ilmi, että syytteitä esitettiin sekä Livian, että Tiberiuksen suuntaan. Dio puolestaan syyttää ainoastaan Tiberiusta. Tämä on ainoa tapaus, jossa Livian osuus saattaisi mielestäni olla mahdollinen. Ehkä kuitenkin vahvemmin syytteet osoittavat Tiberiukseen, mutta Livia saattoi olla hänen kanssaan yhteistyössä, kuten esim. Suetonius esittää. Germanicuksen

kohdalla on Tacitus ainoa, joka syyttää Liviaa osallistumisesta salajuoneen. Suetonius kuitenkin kieltää Livian osallistuneen mihinkään laittomaan. Näyttäisi tässäkin yhteydessä siltä, että jos joku Roomassa oli syyllinen, se oli Tiberius. Varmoja ei kuitenkaan olla edes siitä, mikä Germanicuksen kuolinsyy oli. Kuolemahan saattoi olla tässäkin tapauksessa luonnollinen.

11. LIVIA – MUSTAMAALAUKSEN UHRI

Livia oli esimerkillinen matroona huolehtiessaan sekä perheestään, että julkisista velvollisuuksistaan niin Augustuksen, kuin Tiberiuksenkin valtakausilla. Hän oli tunnettu siveellisyydestään ja ankaruudestaan, sillä hän vaati myös perheensä jäseniltä samanlaista tunnollisuutta kuin itseltään. Hän antautui tunteidensa valtaan tietävästi yhden ainoan kerran, mennessään kiireellisesti naimisiin Augustuksen kanssa. Tuon avioliiton seurauksena Juliusten ja Claudiusten suvut yhdistyivät, ja Rooman hallitsijat tulivat heidän perheensä parista vuosien 27 eKr. ja 68 jKr. välisenä aikana. Livia osallistui voimakkaasti miehensä rinnalla dynastian rakentamiseen ja toi uudelle järjestelmälle arvostusta.

Livian yhteydestä seuraajakysymykseen ollaan oltu montaa mieltä. Näyttää kuitenkin siltä, että hän ei nähnyt tarvetta puuttua siihen ennen vuotta 11 eKr. Tuolloin M. Agrippan kuoltua tuli ajankohtaiseksi etsiä Julialle uusi aviomies ja samalla isäpuoli hänen viidelle lapselleen. Koska Tiberius oli valtiossa arvostetussa asemassa, oli hän paras vaihtoehto tuohon asemaan. Sen myötä Tiberiuksesta tuli vahva seuraajaehdokas Augustukselle. Livia antoi Tiberiuksen ja Julian avioliitolle suostumuksensa, sillä hän näki, että se oli valtion edun mukainen ratkaisu. Tiberius kuitenkin vastusti tuota liittoa itse, sillä hän oli jo avioliitossa Vipsania Agrippinan kanssa, ja oli tähän syvästi kiintynyt. Augustus teki itse päätöksen avioliitosta, eikä ole mitään syytä esittää, että Livia olisi juonimalla saanut sen aikaan.

Lähinnä Tacituksen esille tuomat syytökset Livian osallisuudesta Tiberiuksen kilpailijoiden kuolemiin, ovat perusteettomia. Ainoastaan Agrippa Postumuksen kuoleman yhteydessä vuonna 14 löytyy ehkä mahdollisuus, että Livia olisi saattanut osallistua siihen, mutta siitäkään ei voida olla varmoja. Suurin osa syytöksistä on keksitty vasta myöhemmin, Livian jo kuoltua. Tiberius osoittautui julmaksi ja huonoksi hallitsijaksi, ja hänen valtaannousunsa perusteita alettiin kyseenalaistaa. Se voidaan varmuudella lukea Livian aikaansaannokseksi, sillä pelkästään ilman Livian ja Augustuksen avioliittoa häntä ei oltaisi koskaan tultu

valitsemaan. Sen sijaan se, että Livia olisi rikollisilla keinoilla edistänyt poikansa valtaannousua, on turhaa panettelua.

Livia oli omalla ajallaan arvostettu henkilö, mistä kertovat lukuisat piirtokirjoitukset, sekä aikalaisten kirjoitukset. Häntä kunnioitettiin temppeleillä, kolikoilla ja monilla muilla tavoin ympäri valtakuntaa. Tämä todistaa sen seikan puolesta, että hän ei ollut Tacituksen kuvaama myrkyttäjä ja rikollinen. Häntä olisi tuskin arvostettu samalla tavalla, mikäli kansalaisilla olisi yleisesti ollut käsitys hänestä murhaajana.

Tacitus näyttää pääasiassa olevan vastuussa vastuussa Livian esittämisestä epäsuotuisassa valossa. Hän halveksi syvästi Tiberiusta, ja toi keskeisenä esille, että hänestä ei koskaan olisi pitänyt tulla hallitsijaa. Augustuksen oli kuitenkin lopulta valittava Tiberius, sillä muita vaihtoehtoja ei lopuksi enää ollut. Tätä Tacitus pitää liian sopivana ja onkin vahvasti sitä mieltä, että Livia, olisi ollut vastuussa kilpailijoiden eliminoimisesta. Häntä syytettiin ainakin Marcelluksen, Gaius Caesarin, Lucius Caesarin, Augustuksen, Agrippa Postumuksen ja Germanicuksen murhista. Listan pituus paljastaakin, että se on keksitty.

Liviaa syytettiin myös vallanhalusta ja Augustuksen manipuloimisesta. Näille syytteille ei kuitenkaan löydy persteita antiikin auktoreilta. Sen sijaan Tiberiuksen kohdalla asian laita on toinen. Lähes kaikilla auktoreilla, jotka kuvaavat Livian ja Tiberiuksen suhdetta vuoden 14 jKr. jälkeen, esiintyy mainintoja Livian vaatimuksista vallan yhtäläiseen jakamiseen. Hän ei kuitenkaan toiminut niin ainoastaan oman etunsa vuoksi. Tacitus tulee itsekkin myöntäneeksi, että Livian vaikutus Tiberiukseen oli loppujen lopuksi hyvä asia. Niinä kahdeksana vuotena, jotka Tiberius hallitsi vielä Livian kuoleman jälkeen, joutui Rooman valtio hänen mukaansa sekasorron valtaan. Tacituksen mukaan Livian valta oli aikaisemmin taannut turvallisuutta, mutta hänen kuolemansa jälkeen Tiberius oli unohtanut kaikki kuuliaisuutensa valtiota kohtaan. Tiberiuksen käytöksen seurauksena Roomassa nousi miltei hallitsijaksi asti Tiberiuksen läheinen ystävä Sejanus, vartiokaartin päällikkö, joka tavoitteli yksinvaltiutta.

LÄHTEET

ANTIINKIN AUKTORIT JA KÄYTETYT EDITIOT

- Cass. Dio. – DIO COCCEIANUS, Cassius. Dio's Roman History with an English Translation by Earnest Cary, Ph.D. On the basis of the version of Herbert Baldwin Foster, Ph.D. In Nnine Volumes. 1924. London: Heinemann.
- Cic. – CICERO, Marcus Tullius. Cicero in Twenty Eight Volumes. Vol. XXII; Letters to Atticus, Books I-VI with an English Translation by E. O. Winstedt M.A. 1970. London: Heinemann.
- CIL – Corpus Inscriptionum Latinarum/consilio et auctoritate Academiae Litterarum Borussicae editum. Vol. 1-16. 1862-1942. Berolini.
- Cons. ad. Liv. –Consolatio ad Liviam. Tekijä anonyymi tai OVIDIUS NASO, Publius. Ovid: The Art of Love and Other Poems with an English Translation by J. H. Mozley. 1929. London: Heinemann
- Macrob. – MACROBIUS, Aurelius Ambrosius Theodosius. Macrobius: recognovit Franciscus Eyssenhardt. 1868. Lipsiae: B. G. Treubner.
- Mon. Ancy. – AUGUSTUS, Julius Caesar Octavianus. Meine Taten: Res gestae Divi Augusti; nach dem Monumentum Ancyranum, Apolloniense und Antiochenum Lateinisch – Griechisch – Deutsch ed. Ekkehard Weber. 1970. München: Heimeran Verlag.
- Ovid. fast. – OVIDIUS NASO, Publius. Ovid in Six Volumes, V; Fasti with an English Translation by Sir James George Frazer. 1976. London: Heinemann.
- Ovid. ex Pont. – OVIDIUS NASO, Publius. Ovid; Tristia; Ex Ponto with an English Translation by Arthur Leslie Wheeler. 1924. London: Heinemann.
- Ovid. met. – OVIDIUS NASO, Publius. Ovid; Metamorphoses with an English Translation by Frank Justus Miller, Ph.D., LL.D. In Two Volumes. 1958-1960. London: Heinemann.
- Sen. dial. – SENECA, Lucius Annaeus. L. Annaeus Seneca; Philosophische Schriften, Lateinisch und Deutsch. Erster Band; Dialoge I-VI.

Übersetzt von Manfred Rosenbach. 1969. Darmstadt:
Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Sen. de clem. – SENECA, Lucius Annaeus. Seneca; Moral Essays with an English
Translation by John B. Basore, Ph.D. In Three Volumes, I. 1928.
London: Heinemann.

Spart. – Spartianus. Vita Hadriana

Suet. – SÜETONIUS TRANQUILLUS, Gaius. Suetonius with an English
Translation by J. C. Rolfe, Ph.D. In Two Volumes. 1951. London:
Heinemann.

Tac. Ann. – TACITUS, Publius Cornelius. Tacitus in Five Volumes, III-V; The
Annals with an English Translation by John Jackson. 1931.
London: Heinemann.

Val. Max. – VALERIUS MAXIMUS. Valerii Maximi Factorum et dictorum
memorabilium libri novem; cum Iulii Paridis et Ianuarii Nepotiani
epitomis; iterum recensuit Carolus Kempf. 1888. Lipsiae: B. G.
Treubner.

Vell. Paterc. – VELLEIUS PATERCULUS, Gaius. Velleius Paterculus;
Compendium of Roman History; Res Gestae Divi Augusti with an
English Translation by Frederick W. Shipley. 1924. London:
Heinemann.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

BALSDON, J.P.V.D. 1964. Nainen antiikin Roomassa. Suom. Alli Wiherheimo.
Porvoo: WSOY.

BAUMAN, Richard A. 1992. Women and Politics in Ancient Rome. London:
Routledge.

DIXON, Suzanne 1988. The Roman Mother. Kent: Croom Helm.

EVANS, John K. 1991. War, Women and Children in Ancient Rome. London:
Routledge.

FLORY, Marleen B. The deification of Roman Women. Ancient History Bulletin
[ONLINE], 1995, Vol. 9.3-4. Viitattu 19.11.1998. Saatavilla www-

Wissowa, unter Mitwirkung zahlreicher fachgenossen
herausgegeben von Wilhelm Kroll. XIII¹. Stuttgart: J.B.
Metzlerische Verlagsbuchhandlung.

- POMEROY, Sarah P. 1975. *Goddesses, Whores, Wives and Slaves: Women in Classical Antiquity*. New York: Pimlico.
- ROLFE, J.C. 1913. *Suetonius*. With an English Translation by J. C. Rolfe, Ph.D. in Two Volumes. I ja II. London: William Heinemann Ltd.
- ROSS, David O. Jr 1975. *Backgrounds to Augustan Poetry: Gallus, Elegy and Rome*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCULLARD, H.H. 1959. *From the Gracchi to Nero: A history of Rome from 133 B.C. to A.D. 68*. London: Methuen & Co Ltd.
- SHIPLEY, Frederick W. 1955. *Velleius Paterculus: Compendium of Roman History, Res Gestae Divi Augusti*, with an English Translation by F.W. Shipley. London: Heinemann.
- SYME, Ronald 1939. *The Roman Revolution*. Oxford: Oxford University Press.
- TREGGIARI, Susan 1991. *Roman Marriage*. Oxford: Clarendon Press.
- VIDÉN, Gunhild 1993. *Women in Roman Literature: Attitudes of Authors under the Early Empire*. *Studia Graeca et Latina Gothoburgensia LVII*. Göteborg.
- WALLACE-HADRILL, Andrew 1984. *Suetonius: The Scholar and his Caesars*. New Haven and London: Yale University Press.

